

En kritisk og konstruktiv gennemgang af tegnsætningsreglerne i *Retskrivningsordbogen*

MICHAEL NGUYEN

ABSTRACT

I 2024 udkom 5. gennemreviderede udgave af *Retskrivningsordbogen* (RO 5) – Dansk Sprognævns mest centrale publikation. Som noget nyt vil der hvert år fremover udkomme ikke-gennemreviderede udgaver af den elektroniske ordbog (RO 5.1, 5.2 osv.). Det betyder at der hvert år vil være mulighed for at indføre ændringer i retskrivningsreglerne, herunder tegnsætningsreglerne. Formålet med denne artikel er at gennemgå tegnsætningsreglerne systematisk og fremsætte ændringsforslag til dem – forslag som ikke kun RO-redaktionen kan lade sig inspirere af i de årlige opdateringer af den elektroniske ordbog, men som også de tilsvarende redaktioner i Sverige, Norge og Tyskland kan have gavn af. Forslagene angår primært reglernes form, især hvordan de er formuleret. Der er kun enkelte forslag til det man kunne kalde substansændringer, dvs. ændringer som medfører at noget der før var korrekt, ikke længere er det – eller omvendt. Selv hvis alle artiklens ændringsforslag indføres, ville tegnsætningsreglerne næppe være fiks og færdige: Dette er et pågående arbejde, og i det lys er det positivt at der fremover kan indføres ændringer hvert år.

EMNEORD: ortografi; tegnsætning; Retskrivningsordbogen; retskrivningsregler

1 INDLEDNING

En af Dansk Sprognævns hovedopgaver er at redigere *Retskrivningsordbogen* (RO) og heri fastlægge retskrivningen. RO spiller altså en central rolle i nævnets virke. Jacobsen (2005: 46) formulerer det således: ”Sprognævnets primære publikationsforpligtelse har altid været at udgive en dansk retskrivningsordbog.”

I 2024 udkom 5. udgave af RO (herefter kaldet RO 5). Denne udgave er gennemrevideret og omfatter en ny version af både den elektroniske og den fysiske ordbog. Som noget nyt vil der hvert år fremover udkom-

me ikke-gennemreviderede udgaver af den elektroniske ordbog (RO 5.1, 5.2 osv.) (T.H. Andersen 2025: 4). Hvor RO-redaktionen altså tidligere kun kunne indføre regelændringer ved hver gennemreviderede udgave (dvs. med 10-15 års mellemrum), kan regelændringerne nu indføres hvert år. I december 2025 blev RO 5.1 således udgivet.

Denne artikel handler om tegnsætningsreglerne i RO. Af Sprognævnets hjemmeside (Dansk Sprognævn 2024, 2025a) fremgår det hvilke ændringer der er indført i RO 5 og RO 5.1, herunder tegnsætningsreglerne. I RO 5 er den største ændring af tegnsætningsreglerne at anbefalingen om udeladelse af startkomma er fjernet. Og i RO 5.1 er der indført adskillige ændringer af mindre karakter i § 43 (om udeladelsesprikker og tøveprikker), § 47.3b (om komma ved led udenfor sætningen), § 54.2 (om udråbstegn i indledningen til skrivelser) og § 57.4-5 (om bindestreg i forbindelse med taltegn, symboler mv.).

Særligt med udgivelsen af RO 5.1 er redaktionen kommet godt i gang med at revidere tegnsætningsreglerne. Jeg mener dog at der er gode grunde til at overveje at indføre endnu flere ændringer, både af større og mindre karakter. Formålet med denne artikel er at gennemgå tegnsætningsreglerne, pege på forhold som kan forbedres, og fremlægge konkrete forbedringsforslag der kan inddrages i RO-redaktionens arbejde. Artiklen har altså både et kritisk og konstruktivt sigte. Da redaktionen nu kan indføre ændringer hvert år, kan redaktionen uden videre inddrage artiklen her i sit løbende arbejde.

Indtil videre har jeg brugt ordet *regel* (og dets bøjningsformer) lidt løst. Men det er givtigt at skelne skarpt imellem dets betydninger. Ordet *regel* kan mindst henvise til følgende:

- A. en (abstrakt) forskrift for hvordan noget skal gøres – noget som udstikkes som rettesnor
- B. en (konkret) tekst som en regel i betydning A er nedfældet som.¹

I betydning A angår en regel noget substantielt, fx om et startkomma skal stå det ene eller det andet sted, eller om en apostrof skal sættes ved

---

¹ For en meget mere dybdegående diskussion om begrebet *regel* i forbindelse med ortografi, se Gallmann og Sitta (1997).

genitiv. En ændring af reglerne i betydning A ville medføre at sprogbrugeren kan eller skal sætte et givet tegn på en anden måde. I betydning B henviser en regel derimod til den konkrete tekstlige udformning. En ændring af reglerne i betydning B kunne fx være en omformulering af teksten, en omstrukturering af teksten eller en ændring i eksempelaterialet.

Denne artikel handler primært om reglerne i betydning B, og der vil kun være enkelte forslag til ændringer af reglerne i betydning A. For at undgå tvetydigheden i ordet *regel* vil jeg i det følgende bruge termene *regelforskrift* og *forskrift* for *regel* i betydning A og termene *regeltekst* og *tekst* for *regel* i betydning B.²

Generelt er tegnsætning som forskningsområde kun stedmoderligt behandlet. Hvis man fx sammenligner med klassisk grammatik, er der ikke mange dybdegående undersøgelser af tegnsætning, og slet ikke af dansk tegnsætning. Der er ganske vist en del undersøgelser af kommaet (se især referencerne i afsnit 3.5), men kun ret få undersøgelser af andre tegn (I.S. Hansen 2026, Henrichsen & Nguyen under udgivelse, Jacobsen 2018, Jensen 2006, Nguyen 2026, Nguyen & Henrichsen 2024, 2026, Nielsen 2019). Derudover findes der adskillige anmeldelser af RO, hvor tegnsætningsreglerne kun kort kommenteres (Juul 2025: 273–274, Kristiansen 2013: 97–98, Nilsson 2025: 101–103, Rask 2013: 88–89, Theilgaard 2013: 199–202).

Artiklen her indeholder primært (i) en systematisk nærlæsning af hvordan tegnsætningsparagrafferne er formuleret, og (ii) forslag til hvordan de kan omformuleres. Så vidt jeg ved, har denne artikel ikke mange forløbere i dansk sammenhæng, både hvad angår dens formål, omfang og de mange forskellige tegn den behandler (se Ickler 1998, som på lig-

---

2 I det lys er fjernelsen af kommaanfalingen nok nærmere en ændring af en regeltekst end en ændring af en regelforskrift (se også Nilsson 2025: 102). Som det fremgår af citaterne nedenfor fra Sprognævnets hjemmeside, veksler nævnet selv mellem om det kalder det en regelændring eller ej (i citat nummer to omtales det endda som en større ændring i reglerne):

”Det er ikke en regelændring: Hvad der gælder for komma i dag, gælder også når den nye udgave af Retskrivningsordbogen kommer ultimo 2024. Det er alene en anbefaling om brugen af reglerne for komma som ændres.” (Dansk Sprognævn 2023)

”Der er to større ændringer i reglerne: En [sic] der angår adverbialt *-t*, og en der angår kommaanfalingen.” (Dansk Sprognævn 2024)

nende vis kommenterer og kritiserer de tyske retskrivningsparagraffer – blot på mere end 200 sider). I dansk sammenhæng er artiklen her således en af de første af sin slags – hvis ikke den første.

2 RETNINGSLINJER FOR FORBEDRINGSFORSLAG

Når jeg i det følgende kritiserer regelteksten og fremlægger forbedringsforslag, bygger det på følgende fire retningslinjer:

1. I regelteksten skal der være overensstemmelse mellem forklaringerne af regelforskrifterne (metateksten) og de eksempler der er knyttet til forklaringerne.
2. Regelteksten skal ikke være unødigt svær. Fx skal den ikke være formuleret med kompliceret syntaks eller unødigt forudsætte sproglig viden som den almene sprogbruger sandsynligvis ikke har.
3. Både terminologien, indholdet og formuleringerne i regelteksten skal være internt konsistente – også på tværs af regelparagrafferne.
4. Det regelteksten behandler, skal afspejle almensproget og/eller sproget hos den såkaldte gode og sikre sprogbruger.

De første tre retningslinjer er nok relativt ukontroversielle; det er svært at mene det modsatte. Disse retningslinjer angår det formidlingsmæssige, og de giver mening i lyset af at man i Sprognævnet lægger stor vægt på at formidle retskrivningsnormen gennem RO (Jacobsen 2005: 13). Og som direktør for Sprognævnet Thomas Hestbæk Andersen siger:

”Dansk Sprognævn fastlægger dansk retskrivning, og vi arbejder vedholdende ikke blot for at fastlægge retskrivningen, men også for at oplyse og rådgive om den. Sproget er komplekst, men reglerne skal ikke være komplicerede at følge.” (Syddansk Universitet 2023)

Den fjerde retningslinje er nok mere kontroversiel. Den flugter ganske vist med at RO skal repræsentere det almene sprog og sproget hos den såkaldte gode og sikre sprogbruger (Diderichsen & Schack 2015,

Jervelund 2007: 14). Ikke desto mindre er der tale om et redaktionelt valg;³ man kunne lige så vel have valgt at RO skal repræsentere en anden type sprogbruger, eller at ordbogen skal redigeres efter helt andre kriterier (se gennemgang og diskussion af forskellige normeringsprincipper i fx Jervelund 2007: 11–24, Vikør 1988: 108–138). I denne artikel vil jeg ikke anfægte præmissen om at RO skal repræsentere den gode og sikre sprogbruger. Mit hovedfokus er formuleringerne i regelteksten.

Som sagt er retningslinje 1-3 nok ikke særlig kontroversielle. Ikke desto mindre kan man stille sig kritisk overfor retningslinje 2 og 4 og spørge hvordan de operationaliseres i praksis:

- Hvordan afgøres det om en regeltekst er unødigt kompliceret?
- Hvordan afgøres det om noget afspejler almensproget og/eller sproget hos den gode og sikre sprogbruger?

Til det kan svares at jeg har samme tilgang som RO-redaktionen: Redaktionsmedlemmerne laver (ofte mindre) empiriske undersøgelser og trækker på deres egen viden som kompetente sprogbrugere og -eksperter (se fx M.H. Andersen 2025: 9, der skriver: ”Her må vi altså supplere søgningerne i Infomedia med søgninger i andre korpusser og med vores viden om almensproget”).⁴ På lignende vis vil jeg dels lave enkelte søgninger i tekstkorpusset daTenTen20 (der indeholder ca. 3,48 mia. ord fra internetsider i 2020), dels trække på min viden som sprogekspert og -bruger (herunder bruge introspektion).

Selvom det ikke altid fremgår eksplicit af gennemgangen nedenfor, er hver problematisk tegnsætningsparagraf i RO holdt op imod de relevante tegnsætningsparagraffer for svensk, norsk og tysk. Jeg bruger de officielle retskrivningsregler: det svenske sprogråds *Svenska skrivregler* (Karlsson 2017), det norske sprogråds retskrivningsregler (findes kun

---

3 Den anonyme fagfælle mener ligefrem at der er tale om et ideologisk valg. Det er jeg ikke sikker på at jeg vil kalde det; ordet *ideologi* lader sig ikke så nemt definere og kan give associationer til politiske ideologier som socialisme og liberalism. Det er der vel næppe tale om her.

4 Jeg vil ikke bebrejde RO-redaktionen for at undlade at lave større korpusundersøgelser. Der er simpelthen for mange redaktionelle beslutninger der skal træffes, og det er begrænset hvor mange store korpusundersøgelser der kan laves.

online)⁵ og det tyske sprogråds *Amtliches Regelwerk der deutschen Rechtschreibung* fra 2024 (forkortes *AR*). Disse værker inddrages i artiklen fordi de kan tjene som inspiration og som sammenligningsgrundlag, ikke kun for RO-redaktionen men også for sprogrådene for disse sprog.

3 GENNEMGANG AF TEGNSÆTNINGSPARAGRAFFERNE OG FORSLAG TIL FORBEDRINGER

I dette afsnit gennemgår jeg systematisk tegnsætningsparagrafferne (§ 40-60) i RO 5.1, dvs. den nugældende udgave af ordbogen (som kun findes elektronisk). De følgende paragrafhenvisninger er til denne udgave. I langt de fleste tilfælde svarer hvert afsnit i artiklen til en hovedparagraf i RO. Når RO citeres, vil typografien så vidt muligt blive gengivet, men af praktiske årsager vil eksemplerne blive nummereret. For orienteringens skyld vil der være kort afstand mellem eksemplerne og henvisningerne til dem, og når det skønnes nødvendigt, ”genstartes” nummereringen.

Den følgende gennemgang kan til tider virke fragmentarisk. Dette skyldes at RO-regelteksten har en lovtekstagtig karakter der ikke er præget af særlig stor kohæsi on, og dette smitter af på den systematiske gennemgang. Det fragmentariske indtryk skyldes også at mine kommentarer nogle gange peger på mere end ét problem der angår det samme tekststykke – problemer der ellers ikke har noget med hinanden at gøre.

For at gøre fremstillingen mere sammenhængende har jeg kun citeret fra RO når dette skønnes nødvendigt. Og for overskuelighedens skyld har jeg skåret i citaterne så kun det mest nødvendige er med. Af samme grund er det i mine forbedringsforslag kun små tekstændringer der er markeret med understregning; større tekstændringer er ikke markeret. Læseren bør nok have RO 5.1 ved siden af (se <https://ro.dsn.dk/>) og løbende sammenligne formuleringerne heri med mine forslag.

Man vil nok kunne indvende at min gennemgang indimellem er unødigt pedantisk. Men RO er det mest centrale værk i Sprognævnet og fungerer som målestok for sproglig korrekthed, både i uddannelsessyste-

---

5 Jeg henviser her til hovedsiden <https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/rettskri-ving-og-grammatikk/> (tilgået 18. december 2025), men bruger i løbet af artiklen også und-ersiderne. Dem henviser jeg også til. Da der ikke er årstalsangivelser på nogen af siderne, vil jeg for overskuelighedens skyld henvise til dem i fodnoter og ikke som referencer i brød-teksten. Dette har den fordel at læseren får en meget præcis henvisning til den relevante side.

met og i det offentlige. RO bør være så formidlingsvenlig og så dækkende for almensproget som muligt, og der bør ikke være (ansatser til) fejl i.

3.1 Indledning (§ 40)

Denne paragraf er, som overskriften antyder, en indledning til tegnsætningsreglerne. Jeg har her kun én kommentar, nemlig til den første sætning i paragraffen: ”Tegnsætning skal lette forståelsen af skrevne tekster.”

Hvis det er rigtigt at tegnsætningen skal lette forståelsen af tekster, så rejser det spørgsmålet om hvorfor der er valgfrihed i tegnsætningsreglerne, herunder især hvorfor startkomma er valgfrit (§ 45). Nævnet skriver selv på sin hjemmeside (Dansk Sprognævn 2023) at det har valgt at fjerne anbefalingen om at fravælge startkomma fordi dette ikke har slået bredt an (”Vi har i nævnet taget til efterretning at ”det nye komma” ikke er slået bredt an, og det har vi taget konsekvensen af”). Dette har altså ikke noget med forståelsen af teksterne at gøre.

Desuden viser en undersøgelse af Appel (1993) at forståelsen af tekster kan være afhængig af hvilken kommatering der bliver brugt. Appel undersøger ”grammatisk komma”, ”pausekomma” (se Aa. Hansen 1957) og ”enhedskomma” (se Jacobsen 1993a). Hvis forståelse måles i hvor hurtigt en tekst læses, er enhedskommateringen det bedste kommasystem. Hvis forståelse derimod sigter til at man kan svare rigtigt på spørgsmål om tekstens indhold, så er alle tre kommasystemer nogenlunde lige gode. Afhængigt af hvad der menes med *forståelse*, skulle Sprognævnet med udgangspunkt i Appels undersøgelse altså vælge mellem enten kun at tillade enhedskommaet eller at tillade alle tre kommasystemer.

Igen er det ikke hvad der øger forståelsen, der afgør Sprognævnets position med hensyn til kommareglerne. Redaktionen kan altså med fordel ændre den første sætning i indledningen (§ 40), fx ved at indsætte ordet *generelt*: ”Tegnsætning skal generelt lette forståelsen af skrevne tekster.” Alternativt kan sætningen stryges, for i § 51 advares der imod at ”man lader meningen af det skrevne være afhængig af et komma” (se mere herom i afsnit 3.5.4).

Hvor tegnsætningens rolle ikke tilsvarende diskuteres i den norske regeltekst,⁶ er der i den svenske og tyske tekst i forskellig detaljegrad

6 <https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/rettskriving-og-grammatikk/> (tilgæet 18. december 2025).

lignende betragtninger herom (Karlsson 2017: 192 og AR 2024: 105–106). Men det samme spørgsmål – hvorfor man på den ene side siger at tegnsætning tjener til at lette forståelsen, og på den anden side siger at startkommaet er valgfrit – er ikke på samme måde relevant for svensk og tysk. Det skyldes at der i disse sprog ikke er den samme grundlæggende valgfrihed om startkomma, sådan som der ellers er i dansk.

3.2 *Slutpunktum* (§ 41)

§ 41 indeholder to underparagraffer med overskrifterne ”Mellem sætninger og inde i sætninger” (§ 41.1) og ”Udeladelse af punktum” (§ 41.2). Nedenfor følger første underparagraf:

(1) Mellem sætninger og inde i sætninger

Punktum kan bruges til at afgrænse og afslutte selvstændige eller forholdsvis selvstændige dele af en tekst, først og fremmest helsætninger (med eller uden ledsætninger):

- (1) *Jeg tager som regel med bussen.*
- (2) *Tilsæt en teskefuld salt.*
- (3) *Stik mig lige skruetrækkeren.*
- (4) *Han vidste ikke om dækslet var skruet på.*
- (5) *Ole havde meldt afbud på grund af forkølelse. Men Lars var der som sædvanlig.*
- (6) *Overfor en vulkan har man ingen chancer. Det er så store energimængder der slippes løs ved et vulkanudbrud, at de ikke på nogen måde kan tæmmes. Vand duer ikke. Den vulkan der for år tilbage dannede vulkanøen Surtsey syd for Island, startede på havbunden. Og den blev ved med at sprutte, uanset hvor meget vand der var over krateret.*

Punktum kan afgrænse og afslutte andet end sætninger. Det kan fx være forkortede sætninger:

- (7) *I morgen rejser vi. Klokker halvt syv.*
- (8) *Har du ikke set Lise? Jo, for en halv time siden.*
- (9) *Der var mange besøgende. Også svenskere.*
- (10) *Torsdag. Er stadig meget træt. Stod sent op. Henrik ringede ved middagstid.*

Punktum kan med en særlig virkning bruges til at fremhæve en uselvstændig sætning eller en del af en sætning:

(11) *Til den eftertragtede stilling valgte man en ung ingeniør. Som arbejdede for den lokale partileder.*

(12) *Jeg fik skam også et skriftligt svar. 4 måneder senere.*

Om forholdet mellem punktum og semikolon, se [§ 44](#).

Der er flere problemer at anmærke. Det første problem er at overskriften ”Mellem sætninger og inde i sætninger” er noget misvisende. De første eksempler under overskriften, (1)-(4), viser hverken placering af punktum mellem eller inde i sætninger, men *efter* sætninger (som er enkeltstående). Der er således et mismatch mellem overskriften og disse eksempler.

Det andet problem er at der er lidt redundans i paragraffen. Formuleringen ”Punktum kan med en særlig virkning bruges til at fremhæve en uselvstændig sætning eller en del af en sætning:” gælder ikke kun (11) og (12) ovenfor, men også (7) og (9) (og måske (10)). Dette kan skrives mere kompakt.

Det tredje problem er formuleringen ”Punktum kan afgrænse og afslutte andet end sætninger. Det kan fx være forkortede sætninger:”. Den første del af formuleringen tydeliggør at punktum kan bruges til at afgrænse og afslutte andet end sætninger. Den anden del angiver ”forkortede sætninger” som eksempel på noget der ikke er en sætning, og som kan afgrænses og afsluttes af punktummer. Men den samlede formulering lyder nærmest som en selvmodsigelse: På den ene side tyder termen ”forkortede sætninger” på at disse er en undertype af sætninger, og på den anden side må man forstå af tekstens sammenhæng at de ikke er sætninger. Er de sætninger eller ikke sætninger?

Selv hvis der ikke er nogen selvmodsigelse, bør teksten omformuleres. Det er uhensigtsmæssigt hvis teksten kan læses som selvmodsigende.

Et forbedringsforslag der tager bestik af de tre problemer, følger nedenfor:

(1) Efter, mellem og inde i sætninger

Punktum kan bruges til at afgrænse og afslutte selvstændige eller forholdsvis selvstændige dele af en tekst, først og fremmest helsætninger (med eller uden ledsætninger):

- (1) *Jeg tager som regel med bussen.*
- (2) *Tilsæt en teskefuld salt.*
- (3) *Stik mig lige skruetrækkeren.*
- (4) *Han vidste ikke om dækslet var skruet på.*
- (5) *Ole havde meldt afbud på grund af forkølelse. Men Lars var der som sædvanlig.*

[...]

Punktum kan afgrænse og afslutte andet end fuldstændige sætninger. Det kan fx være forkortede sætninger, dele af sætninger og mere selvstændige ledsætninger:

- (6) *I morgen rejser vi. Klokken halv syv.*
- (7) *Har du ikke set Lise? Jo, for en halv time siden.*
- (8) *Der var mange besøgende. Også svenskere.*
- (9) *Torsdag. Er stadig meget træt. Stod sent op. Henrik ringede ved middagstid.*
- (10) *Til den eftertragtede stilling valgte man en ung ingeniør. Som arbejdede for den lokale partileder.*
- (11) *Jeg fik skam også et skriftligt svar. 4 måneder senere.*

Punktummet kan med en særlig virkning bruges til at fremhæve det der står bagefter.

Om forholdet mellem punktum og semikolon, se [§ 44](#).

For at løse det første problem er overskriften ændret. Der står dog stadig at der sættes slutpunktum *mellem* og *inde i* sætninger. Man kunne måske nøjes med at sige at slutpunktummet afslutter/afgrænser sætninger og ikkesætninger – i lighed med den tyske og svenske regeltekst (AR 2024:

108, Karlsson 2017: 194).⁷ Dette har den fordel at termen *slutpunktum* mere klart associeres med det at *afslutte* noget (overskriften til hovedparagraffen er netop ”Slutpunktum”).

3.3 Forkortelsespunktum (§ 42)

§ 42 handler om forkortelsespunktum. § 42.1 siger at et ”[f]orkortelsespunktum viser at et ord i den skriftlige form er afkortet ved at bogstaver er udeladt[.]”. § 42 indeholder også en underparagraf om forkortelsespunktum i ordenstal (§ 42.3):

(3) Ordenstal

Forkortelsespunktum sættes efter tal for at vise at de er ordenstal:

- (1) Frederik 10., Margrethe 2., den 11. september 2001, 11.9.2001, 2. verdenskrig.

Romertal brugt som ordenstal står dog uden forkortelsespunktum:

- (2) Christian IV
- (3) Frederik X

Det er ikke åbenlyst hvorfor punktummer i ordenstal er forkortelsespunktummer, sådan som forkortelsespunktum er defineret i § 42.1. Det er uklart hvilke bogstaver der skulle være udeladt i fx 4. og 10.

RO betragter øjensynlig også romertal brugt som ordenstal som en slags forkortelser. Ellers er der vel næppe nogen grund til at gøre opmærksom på at disse står uden forkortelsespunktum. Men igen er det ikke klart at der i romertal skulle være bogstaver der er udeladt, og dermed er det heller ikke klart at romertal skulle være forkortelser. Og dermed giver det næppe mening at sige at de skal stå uden forkortelsespunktum, sådan som der står i teksten. Det er mere præcist at sige at romertal ikke skal stå med punktum, på trods af at de fungerer som ordenstal.

---

⁷ Den norske tekst (<https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/rettskriving-og-grammatikk/tegn/punktum/>) virker problematisk på dette punkt. Manchetten til punktumartiklen består af følgende sætning: ”Punktum markerer slutten på et konstaterende (fortellende) utsagn, som kan være en enkelsetning eller en setningsforbindelse.” For det første er det uklart hvad en sætningsforbindelse er; dette er ikke nemt at udlede fra eksemplerne. For det andet indeholder teksten eksemplertyper som ikke har noget med manchetten at gøre – fx punktum ved forkortelser og ved ordenstal.

Der er forskellige måder at omstrukturere regelteksten på, så der tages højde for at punktummet i ordenstal ikke er et forkortelsespunktum. Én mulighed er at lave en ny paragraf der fx hedder ”Andre anvendelser af punktum”. Denne paragraf ville så være § 44. Denne nye paragraf kunne så indeholde en underparagraf om punktum i ordenstal (§ 44.1) og andre underparagraffer, fx punktum i datoer.⁸

Jeg vil nu gå videre til § 42.4. Her står der følgende:

(4) Forkortelsespunktum som sluttegn

Når et ord med forkortelsespunktum står sidst i en sætning, sættes der kun ét punktum:

- (1) *Opgiv venligst dit personnummer, og indsend rejsebilag og lign.*

Andre tegn end punktum sættes altid:

- (2) *Kan du ikke lige sende en mail med oplysninger om adresse, telefonnummer osv.?*

Som i tysk og svensk (AR 2024: 109 og Karlsson 2017: 145) skal der antagelig heller ikke sættes to punktummer når ordenstallet står til sidst i en sætning, fx *Det blev en afgørende sejr for Christian 4.* (ikke *Christian 4.*).⁹ Jeg foreslår at man skriver som nedenfor:

Ord, forkortelser mm. der ender på punktum

Der sættes ikke punktum efter et andet punktum (se dog § 43 om udeladelses- og tøvemarkeringer):

-
- 8 Jeg er skeptisk overfor at punktummer i datoangivelser som *11.9.2001* (eksemplet er fra § 42.3) markerer at der er tale om ordenstal, sådan som der står i regelteksten i RO. Det rækker for vidt at udfolde analysen her, men man kan i hvert fald pege på at den svenske og norske regeltekst ser ud til at skelne imellem (a) punktum i dato og (b) punktum som angivelse af ordenstal (se Karlsson 2017: 194 og <https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/rettskriving-og-grammatikk/tegn/punktum/>). Det samme gælder Dansk Sprognævn selv i dets såkaldte hjælpeseddel (Dansk Sprognævn u.å.), men altså ikke i § 42.3. Hvis punktum i datoangivelser ikke markerer ordenstal, hører eksemplet *11.9.2001* heller ikke til § 42.3. Eksemplet skal slettes eller stå et andet sted, fx sådan som jeg foreslår i brødteksten.
- 9 Problemet med flere punktummer efter hinanden er del af et større problemkompleks. Problemkomplekset handler om hvilke tegn der kan stå ved siden af hinanden; se mere i Bredel (2020: 4, 23), Gradenwitz (1993: 54–55), Nguyen (2026: 567–569) og Togeby (1993: 65–66).

- (1) *Opgiv venligst dit personnummer, og indsend rejsebilag og lign. (Ikke Opgiv venligst dit personnummer, og indsend rejsebilag og lign..)*
- (2) *Det blev en afgørende sejr for Christian 4. (Ikke Det blev en afgørende sejr for Christian d. 4..)*

Andre tegn end punktum sættes altid:

- (3) *Det blev en afgørende sejr for Christian d. 4.!*
- (4) *Kan du ikke lige sende en mail med oplysninger om adresse, telefonnummer osv.?*

Overskriften er ændret, og tallet for underparagraffen er udeladt. Det sidstnævnte skyldes at tekststykket skal stå et andet sted end under § 42, som handler om forkortelsespunktum. Som jeg har argumenteret for, er punktummet i ordenstal netop ikke et forkortelsespunktum.

3.4 Semikolon (§ 44)

I paragraffen om semikolon vil jeg kun påtale et problem i § 44.3:

(3) Oprensning

Tilsvarende kan man ved hjælp af semikolon inddele en oprensning i grupper:

- (1) *Forsikringen omfatter skader på: antikviteter, malerier, kunsthåndværk, ægte tæpper; ure, kameraer og projektører med tilbehør, kikkerter; pelsværk, skind.*
- (2) *Patientens temperatur blev i døgnets løb målt til 39,7; 38,1; 37,7; 36,9.*

Der er en problematisk uoverensstemmelse mellem eksempel (2) og metateksten. I (2) er der ganske vist en oprensning, men oprensnings-elementerne er ikke inddelt i grupper (se en lignende eller den samme fejlagtige opfattelse i den norske¹⁰ og svenske regeltekst, Karlsson 2017: 208). Der er vel nærmere tale om at semikolonerne fungerer som

¹⁰ <https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/trettskriving-og-grammatikk/tegn/semikolon/> (tilgået 8. april 2026).

separatorer der tydeligt adskiller opremsningselementerne (her decimaltal) fra hinanden. Dette fremstår mere klart i de tyske regler (AR 2024: 133–134).

Den danske metatekst kan med fordel omformuleres så det er mere klart at semikolon bruges for tydelighedens skyld. Samtidig kan man slette ordet *tilsvarende* fordi det ikke er klart om man med ordet henviser tilbage til udelukkende § 44.2 eller til både § 44.1 og § 44.2. Man kunne fx omformulere § 44.3 således:

(3) Opremsning

Man kan ved hjælp af semikolon inddele en opremsning i grupper:

[...]

Man kan for tydelighedens skyld sætte semikolon for at afgrænse elementerne i en opremsning, fx når disse elementer selv indeholder komma:

(3) *Patientens temperatur blev i døgnets løb målt til 39,7; 38,1; 37,7; 36,9.*

Afslutningsvis vil jeg pege på en brug af semikolon som der vistnok ikke er hjemmel for i tegnsætningsreglerne. I de følgende eksempler er det der kommer efter semikolon, hverken en (hel)sætning eller et opremsningselement:

- (1) I en lærebog hæfter man ikke sine kilder op med fodnoter; derfor kun disse ord som anerkendelse af alt det jeg skylder mine forgængere i dansk syntaks.
- (2) Men en relativsætning kan [...] stå med en sådan selvstændighed at det skal markeres med både start- og slutkomma; præcis som hvis man satte parentes eller tankestreger omkring.
- (3) § 31-35 handler om præteritum participium; om hvordan participierne bøjes og bruges.

(1) er fra et syntakskompendium til danskstuderende på universitetet (Jørgensen 2000: 1); (2) er fra *sproget.dk* (u.å.), en portal som redige-

res af Sprognævnet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab; (3) er fra Sprognævnets egen hjemmeside (Dansk Sprognævn 2024). I alle tre tilfælde er der uden tvivl tale om gode og sikre sprogbrugere. Det bør undersøges hvor udbredt denne brug af semikolon er. Hvis den er relativt udbredt, bør redaktionen overveje at tillade den. Dette ville være en ændring i regelforskrifterne.

3.5 Komma (§ 45-51)

Kommaet er det tegn der volder suverænt flest problemer blandt sprogbrugerne. Cirka en fjerdedel af de spørgsmål som Sprognævnet får i spørgetelefonen, handler om tegnsætning, især om komma (Nguyen 2024, Dansk Sprognævn 2025b: 19–20), og undersøgelser viser at kommafejl er en af de hyppigste fejltypen, hvis ikke den hyppigste (Brink et al. 2014: 7, Blom et al. 2017: 179–182, Holsting et al. 2021, Johannsen 2012: 20, Rathje 2013: 341, 344). Forståeligt nok har kommaet derfor været genstand for stor debat (se fx Jacobsen 1993b, 2010: 241–245 og Ravnholt 2015, og se også artiklerne i Jacobsen og Gradenwitz 1993).

Der er altså gode grunde til at gennemgå kommareglerne ekstra grundigt (som i E. Hansen 1977). Og modsat Juul (2025: 274), der ikke har nogen indvendinger imod RO's formidling af kommareglerne, mener jeg at der er et væsentligt potentiale for forbedring. Nærværende artikel tager altså ikke eksplicit stilling til hvilke(t) kommasystem(er) der skal være de(t) gældende.

3.5.1 Opremsningskomma mv. (§ 46)

I denne paragraf har jeg kommentarer til § 46.1 og § 46.2. Kommentarerne berører både den terminologi, de formuleringer og de eksempler der bruges. § 46.1 lyder således:

(1) Generelt

Der sættes komma (opremsningskomma) mellem sideordnede led som ikke er forbundet med konjunktion. I praksis vil det sige at der sættes komma hvor der kunne have stået et *og*, et *men* eller et *eller*:

- (1) *Han købte kartofler, gulerødder og blomkål.* (Men: *Han købte kartofler og gulerødder og blomkål*).
- (2) *Fyrretræ er både smukt, holdbart og ret billigt.*
- (3) *Skabet er dels for stort, dels for dyrt.*
- (4) *Han var snart højt oppe, snart igen langt nede.*
- (5) *Jorden er nogle steder for tør, andre steder for fugtig.*
- (6) *På én måde var det godt, på en anden måde skidt.*
- (7) *Det var i Hvidovre, ikke i Vanløse.*
- (8) *Nok se, ikke røre!*
- (9) *Jeg skal enten til Paris, London eller Berlin.*
- (10) *Der kommer nogen, men jeg ved ikke hvem, hvorfor og hvornår.*

Om komma ved sideordnede helsætninger og ledsætninger, se [§ 48](#) og [§ 49.2](#).

Et problem her er ordet *sideordne* (og participialformerne *sideordnet* og *sideordnede*): Der er nok en del sprogbbrugere der ikke kender dette ord, måske bortset fra i forbindelse med *sideordnende konjunktioner*. *Sideordne* findes ganske vist i RO, men ikke i den relevante betydning i *Den Danske Ordbog* (DDO) (substantivet *sideordning* findes dog). Det forhold at *sideordne* i den relevante betydning ikke findes i DDO, kunne tyde på at ordet i denne betydning ikke er særlig udbredt i almensproget. Men selv hvis man mener at denne betydning af *sideordne* er udbredt og velkendt, kan man måske overtales til at det trods alt er en god ide at undgå ordet hvis det er muligt.

Et andet problem i det citerede tekststykke er at det ikke er klart at eksempel (3)-(8) nødvendigvis involverer det man intuitivt ville forstå ved opremsninger. Og dermed er det heller ikke klart at eksemplerne involverer opremsningskommaer, hvilket der ellers står i metateksten. Den norske regeltekst omtaler ikke de problematiske eksempler,¹¹ mens den svenske og tyske regeltekst ligner den danske ved at behandle nogle af eksemplertyperne under ét (Karlsson 2014: 205-206, AR 2024: 115). For tysk er dette mindre problematisk (hvis overhovedet) fordi man her bruger ordet *Reihung*, som har en bredere betydning end det danske

¹¹ <https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/rettskriving-og-grammatikk/kommaregler/> (tilgået 18. december 2025).

opremsning: *Reihung* dækker ikke kun betydningen ‘opremsning’, men også ‘rækkefølge’ og ‘sammenstilling’. I den svenske tekst er konstruktioner med *dels ... dels* rettelig ikke betragtet som en slags opremsning (i modsætning til i den danske, se (3)).

Jeg foreslår følgende omformulering, hvor termerne *sideordne* og *opremsningskomma* undgås:

Der sættes komma mellem led som ikke er forbundet med konjunktion, men som kunne have været det. I praksis vil det sige at der sættes komma hvor der kunne have stået et *og*, et *men* eller et *eller*:

Jeg vil nu gå videre til § 46.2. Her står der følgende (hvor også *sideordne* bliver brugt):

(2) Sideordnede adjektiver

Der sættes komma mellem to sideordnede adjektiver som ikke er forbundet med konjunktion:

- (1) *en lille, idyllisk by* (dvs. en by der er lille og idyllisk)
- (2) *en kold, frostklar vinterdag* (dvs. en vinterdag der er kold og frostklar)
- (3) *et stort, sort uhyre* (dvs. et uhyre der er stort og sort).

Hvis det første adjektiv derimod er underordnet en helhed der består af det andet adjektiv og det efterfølgende substantiv, sættes der ikke komma mellem de to adjektiver:

- (4) *en lille fransk by* (dvs. en fransk by der er lille)
- (5) *en iskold lys pilsner* (dvs. en lys pilsner der er iskold)
- (6) *en arrig ruhåret foxterrier* (dvs. en ruhåret foxterrier der er arrig).

Heller ikke her er det åbenlyst at der er tale om opremsninger, som der står i overskriften for § 46 (”Opremsningskomma mv.”). Men det største problem er nok den ganske komplicerede passage ”Hvis det første adjektiv ...”. *Hvis*-ledsætningen er ganske lang og indeholder både en ledsætning og svære/uigennemskuelige termer (”underordnet en helhed”).

I den norske regeltekst hører sideordningen af adjektiver under afsnittet ”Komma mellom ledd i oppregning”.¹² Dette er heller ikke særlig oplysende. Det er den svenske og tyske tekst derimod (Karlsson 2017: 206–207, AR 2024: 116), og det er med inspiration herfra at foreslår jeg følgende omformulering (bemærk den ændrede overskrift, som nok er mere forståelig for lægfolk)¹³:

(2) Adjektiver der står ved siden af hinanden

Der sættes komma mellem to adjektiver som kunne have været forbundet med og, men som ikke er det:

[...]

Hvis det første adjektiv derimod lægger sig til det efterfølgende adjektiv og substantiv, sættes der ikke komma mellem de to adjektiver:

[...]

I forslaget undgås de problematiske termer, og den komplicerede passage er forhåbentlig forenklet, også selvom den måske kan forenkles endnu mere og brydes op med flere punktummer. Men jeg har altså så vidt muligt holdt mig til den generelle stil i RO, der er kendetegnet ved stedvis halvlange perioder.

3.5.2 Helsætninger (§ 48)

Til § 48 har jeg primært kommentarer til (i) den indledende tekst i paragraffen og (ii) formuleringen af § 48.2. Den indledende tekst lyder således:

§ 48. Helsætninger

Det er normalt punktum der bruges til at adskille helsætninger, men ofte hører to eller flere helsætninger så tæt sammen at det er tilstrækkeligt at adskille dem med komma:

---

¹² <https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/rettskriving-og-grammatikk/kommaregler/> (tilgået 18. december 2025).

¹³ Bemærk at den foreslåede overskrift ikke er særlig præcis. Den skal selvfølgelig dække tilfælde som *et lille, ret hyggeligt kvarter*, også selvom adjektiverne (*lille* og *hyggeligt*) ikke står ved siden af hinanden. Desværre er overskriften i RO (”Sideordnede adjektiver”) heller ikke helt dækkende, for det er egentlig ikke to adjektiver der er sideordnede, men to adjektivsyntagmer. Sådanne termer bør man dog undgå i RO.

Jeg har tre pointer her. Den første pointe er at det er tvivlsomt hvorvidt punktum bruges mere end komma til at adskille helsætninger. Jeg har i hvert fald ikke kendskab til nogen empirisk undersøgelse der viser dette. Den anden pointe er at *men*-sætningen virker noget besynderlig: Hvorfor er det ”tilstrækkeligt” at bruge komma når helsætningerne hører tæt sammen? Der må nærmere menes at kommaet skal, kan eller bør sættes når helsætningerne hører tæt sammen. Ud fra metateksten lyder det som om man altid kan sætte punktum (dvs. at det er default), men ikke komma. Dette ser ikke ud til at være rigtigt hvis man ser på det meste af resten af paragraffen.

Se eksempel (1)-(5) nedenfor. Disse er udvalgt fra § 48.1-48.5 – men med punktum indsat i stedet for komma (og med efterfølgende stort begyndelsesbogstav):

- (1)
  - a. Selv dansede præsten ikke. Thi det var ikke helt passende.
  - b. Enten er han syg. Eller også er han bortrejst.
  - c. Her er hundekoldt. For vinduet har stået åbent.

- (2)
  - a. Snart måtte vi vade gennem bække. Snart måtte vi springe over kløfter.
  - b. Dels er vejret for dårligt. Dels har vi ikke tid.

- (3)
  - a. Rend. Og hop!
  - b. Skold. Og smut mandlerne.

- (4)
  - a. Han er god nok. Er han.
  - b. Vi må se at få lidt fart på. Vi må.

- (5)
  - a. Tillykke med fødselsdagen. Råbte de.
  - b. – Det er din egen skyld. Bemærkede hun og gik sin vej.
  - c. »Tiden er inde.« Sagde han. »Til at skifte signaler.«

I (1), (2) og (3a) virker det som minimum mere naturligt at bruge komma end punktum, medmindre man med punktum vil skabe en særlig emfatisk effekt. I (3b)-(5) kan man nærmest ikke bruge punktum; komma kan man dog fint bruge.

Den indledende tekst til en paragraf gælder formodentlig for hele paragraffen. Derfor bør denne tekst ændres så man ikke får den fejlopfattelse at det i sætninger som (1)-(5) er default at bruge punktum, eller at det her er påfaldende at bruge komma.

Min tredje og sidste pointe til indledningsteksten til § 48 er at det ikke er alle eksempler i denne paragraf der indeholder mindst to helsætninger. Det gælder fx (5a), hvor *tillykke med fødselsdagen* næppe er en sætning og dermed heller ikke er en helsætning. Der er igen ikke helt overensstemmelse mellem indledningsteksten og alle eksemplerne. I (5b) og (5c) kan man som det mindste diskutere om replikkerne er en slags helsætninger – de kan vel også analyseres som objekt-ledsætninger. Analysen i RO er kontroversiel, og det er derfor nok en god ide at omformulere.

Nedenfor følger således et forslag til omformulering af indledningsteksten:

§ 48. Helsætninger

Punktum bruges ofte til at afgrænse en helsætning. I en del tilfælde kan eller skal man dog bruge komma.

Denne tekst er mere vag end den nuværende, og den siger ikke noget om at punktum eller komma adskiller helsætninger fra hinanden. Den første sætning i forslaget taler blot om afgrænsning af helsætninger. Sætning nummer to omtaler tilfælde hvor der i stedet for punktum kan eller skal sættes komma; (nogle af?) disse tilfælde behandles herefter i paragraffen.

Især formuleringen ”kan eller skal” er vag, men det er også meningen. Der findes vist ikke nogen udtømmende liste over de tilfælde hvor man hhv. *kan* sætte komma eller et andet tegn eller *skal* sætte komma og ikke et andet tegn. Og selv hvis man har sådan en liste, er det ikke sikkert den er egnet til RO-teksten: Den kan fx være for lang eller for kompliceret til at forklare.

Jeg vil nu gå videre til § 48.2:

(2) Ved opremsning

Der sættes komma (opremsningskomma, se [§ 46](#)) mellem sideordnede helsætninger som ikke er forbundet med konjunktion. I praksis vil

det sige at der sættes komma mellem helsætninger hvor der kunne have stået et *og*, et *eller* eller et *men*:

- (1) *Regnen piskede, vinden peb, og tordenen rullede.*
- (2) *Snart måtte vi vade gennem bække, snart måtte vi springe over kløfter.*
- (3) *Dels er vejret for dårligt, dels har vi ikke tid.*
- (4) *Er han syg, er han bortrejst, eller har han bare glemt det?*
- (5) *Nogle fik is, andre foretrak pølser.*
- (6) *I dag har vi fri, i morgen har vi kun tre timer.*
- (7) *Den ene halvdel af klassen har idræt, den anden halvdel har håndværk og design.*

Der er tre problemer her. Det første problem er termen *sideordne* (som allerede diskuteret). Det andet problem er termen *opremsning*. Det er ikke klart at eksemplerne (måske med undtagelse af (1)) indeholder det man som almindelig sprogbruger vil kalde opremsninger. Overskriften er dermed misvisende. Det samme problem findes i den tyske regeltekst (AR 2024: 115), men ikke i den norske¹⁴ og den svenske (Karlsson 2017: 201).

Det tredje problem angår sammenstillingen mellem (a) ”I praksis”-sætningen” og (b) eksempel (1) og (4). Problemet er at det kan være forvirrende for læseren at ”I praksis”-sætningen siger noget om komma i de tilfælde hvor der ikke er et *og* eller et *eller*, samtidig med at begge ord rent faktisk er til stede i (1) og (4).

Jeg foreslår følgende omformulering, hvor § 48.1 (”Mellem helsætninger der er forbundet med konjunktion”) og § 48.2. (”Ved opremsning”) er slået sammen:

(1) Mellem helsætninger der er eller kunne have været forbundet med konjunktion

Der sættes komma mellem helsætninger der er forbundet med en af konjunktionerne *og*, *eller*, *men*, *for*, *thi* eller *så*:

---

¹⁴ <https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/rettskriving-og-grammatikk/kommaregler/> (tilgået 18. december 2025).

- (8) *Vinden peb, og tordenen rullede.*
- (9) *Lene tog mig på ordet og ankom dagen efter, og hun så ud til at befinde sig udmærket.*
- (10) *Hun var højt kvalificeret, og da vi i forvejen har for få kvindelige kransførere, gav vi hende jobbet.*
- (11) *Enten er han syg, eller også er han bortrejst.*
- (12) *Du skal skynde dig, men du kan godt låne min cykel.*
- (13) *Der er flere muligheder, men har du ikke vinterdæk, må du hellere køre denne vej.*
- (14) *Her er hundekoldt, for vinduet har stået åbent.*
- (15) *Det kan være farligt, for når der er pålandsvind, slår bølgerne op over molen.*
- (16) *Selv dansede præsten ikke, thi det var ikke helt passende.*
- (17) *Jeg havde glemt min nøgle, så jeg kunne ikke komme ind.*
- (18) *Der er næsten overtegnet, så hvis du vil med, må du melde dig til med det samme.*

Der sættes også komma mellem helsætninger som ikke er forbundet med konjunktion, men som kunne have været det. Kommaet sættes dér hvor der kunne have stået et *og*, et *eller* eller et *men*:

- (19) *Vinden peb, tordenen rullede.*
- (20) *Snart måtte vi vade gennem bække, snart måtte vi springe over kløfter.*
- (21) *Dels er vejret for dårligt, dels har vi ikke tid.*
- (22) *Nogle fik is, andre foretrak pølser.*
- (23) *I dag har vi fri, i morgen har vi kun tre timer.*
- (24) *Den ene halvdel af klassen har idræt, den anden halvdel har håndværk og design.*

At der er sat komma i eksemplerne i denne paragraf, udelukker ikke at man i nogle tilfælde kan sætte et andet tegn (fx punktum eller semikolon).

I dette forslag er alle de tre nævnte problemer løst: Termerne *sideordne* og *opremsning* er væk, og det samme er eksempel (1) og (4). Sletningen

af eksempel (1) og (4) bør ikke skabe vanskeligheder for læseren. Ud fra den omformulerede paragraf bør man kunne slutte sig til hvor kommaerne skal stå. Lad os betragte de to variationer af ”vejr”-eksemplet (1), med og uden konjunktion:

- I *Regnen piskede, vinden peb, og tordenen rullede* (eksempel fra § 48.2) sættes der komma mellem *peb* og *og* fordi de to helsætninger er forbundet med konjunktionen *og*.
- I *Regnen piskede, vinden peb, tordenen rullede* sættes der komma mellem *peb* og *tordenen* fordi der her kunne have stået et *og* der ville have forbundet de to helsætninger.

Det tilsvarende gælder eksempel (4): *Er han syg, er han bortrejst, eller har han bare glemt det?* Hvis man insisterer på at gå med livrem og seler, kan man umiddelbart under eksempel (24) tilføje følgende sætning ”Når mere end to helsætninger er eller kunne være forbundet med en konjunktion, sættes der komma mellem alle helsætningerne:”. Herefter kan man som minimum indsætte eksempel (1) og (4): *Regnen piskede, vinden peb, og tordenen rullede* og *Er han syg, er han bortrejst, eller har han bare glemt det?*.

De to eksempler har man sandsynligvis taget med i den nuværende tekst for at undgå den tvivl der kan opstå ved såkaldte opremsninger af sætninger der er forbundet med konjunktion. Sprogbrugeren kan komme i tvivl om hvorvidt der skal sættes komma: Ved almindelige opremsninger sættes der jo ikke komma på det sted hvor der er en konjunktion (*biler, cyklister og fodgængere*). Da termen *opremsning* ikke indgår i mit forslag, er der ikke noget i teksten der kunne tænkes at fremme denne tvivl.

3.5.3 Startkommaets placering (§ 50)

Denne paragraf volder mange problemer for sprogbrugerne og har derfor også været genstand for nærmere undersøgelse i forskningen, se Becker-Christensen og Schack (2015), Davidsen-Nielsen (2006), E. Hansen (1977), Nguyen og Hartling (under udgivelse, 2022: 165–167) og Ravnholt (2015); se også E. Hansen (1975a: 158–160, 1975b, 1983: 74–75) for tilstødende problemer. I dette afsnit peger jeg primært på tilsyneladende selvmodsigelser i paragrafferne, og i mindre grad på

hvordan problemerne kan løses; dette vil nok kræve endnu mere radikale ændringer.

Se først § 50.1 og 50.3:

(1) Foran præposition

Når en præposition eller et ord eller en ordforbindelse der bruges som præposition, hører nøje sammen med en efterfølgende ledsætning, sættes kommaet foran præpositionen:

- (1) *Han blev meget ivrig, efter at du var gået.* (Men: *Han blev meget ivrig efter, at du skulle gå.*)
- (2) *Kortet åbnes, ved at man afriver randen.* (Men: *Han er ikke tryk ved, at de beholder hans pas.*)
- (3) *Man kan få rabat, mod at man betaler forud.* (Men: *De har ingenting imod, at man betaler forud.*)
- (4) *De trængte ind, uden at nogen mærkede det.*
- (5) *Du kan sidde her, forudsat at du ikke blander dig.*
- (6) *Vi har ingen kommentarer, udover hvad der fremgår af brevet.*
- (7) *Vi vil gerne se dig, i anledning af at vores datter skal døbes.*
- (8) *Vi kommer kl. 12 eller 13, afhængigt af om vi når færgen eller ej.*

Der sættes således heller ikke startkomma mellem præposition og konjunktion i tilfælde som de følgende, hvor ledsætningen står først i helsætningen:

- (9) *Uanset hvad der sker, skal vi være klar kl. 4.*
- (10) *Efter at du var gået, blev han meget ivrig.*
- (11) *I betragtning af at han var så træt, gik det meget godt.*

(3) Foran adverbial

Når et adverbial eller et ord eller en ordforbindelse der bruges som adverbial, hører nøje sammen med en efterfølgende ledsætning, sættes startkommaet foran adverbialet:

- (12) *Han hvilede sig, lidt inden gæsterne kom.* (Men med anden betydning: *Han hvilede sig lidt, inden gæsterne kom.*)
- (13) *Jeg ringede, lige mens de holdt møde.* (Men: *Jeg ringer lige, mens de holder møde.*)

- (14) *Bøgerne blev nedsat, en måned efter at vi havde betalt fuld pris for dem.*
- (15) *Hun kom, netop som jeg stod og trak uret op.*
- (16) *Han græder, næsten hver gang man kritiserer ham. (Men med anden betydning: Han græder næsten, hver gang man kritiserer ham).*
- (17) *Toget standsede, et øjeblik før det nåede Roskilde. (Men med anden betydning: Toget standsede et øjeblik, før det nåede Roskilde).*
- (18) *Man bør tale tydeligt, således at der ikke opstår tvivl. (Men: Man bør tale således, at der ikke opstår tvivl).*
- (19) *Vi fordrev tiden, så godt (som) vi nu kunne.*
- (20) *Denne funktion kan tilsluttes, indtil 30 minutter efter at tændingen er afbrudt.*
- (21) *Du må komme, lige meget hvad der sker.*
- (22) *Vi har frist til 1. august, dvs. at der er masser af tid.*
- (23) *Nu og da går de helt amok, især når de ikke kan finde deres nøgler.*
- (24) *Vi får sandsynligvis regn, bl.a. fordi svalerne flyver så lavt.*
- (25) *Vi hepper altid på vores kammerater, vel vidende at de aldrig har vundet en kamp før.*

Der sættes således heller ikke startkomma mellem adverbial og ledsætning i tilfælde som de følgende, hvor ledsætningen står forrest i helsætningen:

- (26) *Netop som jeg stod og trak uret op, kom hun.*
- (27) *Næsten hver gang man kritiserer ham, begynder han at græde.*
- (28) *Indtil 30 minutter efter at tændingen er afbrudt, kan funktionen tilsluttes.*
- (29) *Især når de får hård kritik, har de svært ved at styre sig.*

Af hensyn til fremstillingen behandler jeg nogle af de problematiske eksempler særskilt:

- (30) Eksempler fra § 50.1
  - a. Han blev meget ivrig, efter at du var gået.
  - b. Efter at du var gået, blev han meget ivrig.

- (31) Eksempler fra § 50.3
- a. Han hvilede sig, lidt inden gæsterne kom.
  - b. Bøgerne blev nedsat, en måned efter at vi havde betalt fuld pris for dem.
  - c. Toget standsede, et øjeblik før det nåede Roskilde.

Ud fra § 50.1 må man forstå at ledsætningen begynder efter præpositionerne i de nævnte eksempler, dvs. efter *efter* i (30a) og (30b). I § 50.3 begynder ledsætningen efter adverbialerne, dvs. efter *lidt* i (31a), efter *en måned* i (31b) og efter *et øjeblik* i (31c). Men efter disse adverbialer står ordene *inden*, *efter* og *før*. Disse ord er antageligvis også her at betragte som præpositioner – hvis man altså læser § 50.3 i sammenhæng med § 50.1.

Det ser dermed ud til at der er en selvmodsigelse i reglerne: Hvorfor begynder ledsætningerne **efter** præpositionen *efter* i (30a) og (30b), hvorimod ledsætningerne begynder **før** ordene *inden*, *efter* og *før* i hhv. (31a), (31b) og (31c)? Det er muligt at der ikke er tale om en selvmodsigelse, men det er i hvert fald ikke åbenlyst hvad svaret på ovenstående spørgsmål er, hverken for lingvisten eller for den almindelige sprogbruger.

Jeg foreslår at man omskriver teksten og slår § 50.1 og § 50.3 sammen.¹⁵ Sammenskrivningen af de to underparagraffer giver mening fordi de begge handler om ord der står før ledsætningen, og som man sætter komma foran – i stedet for umiddelbart før ledsætningen. Jeg foreslår således følgende sammenskrivning (bemærk tilføjelsen ”med anden betydning” i det første eksempel, der dermed er parallelt med de eksempler der har denne tilføjelse):

(1) Foran ord eller ordforbindelser der hører nøje sammen med en ledsætning

Når et ord eller en ordforbindelse hører nøje sammen med en efterfølgende ledsætning, sættes kommaet foran dette eller disse ord. Kommaet kan således sættes foran præpositioner, ord der bruges som præpositioner, og forskellige adverbielle led.

- (1) *Han blev meget ivrig, efter at du var gået.* (Men med anden betydning: *Han blev meget ivrig efter, at du skulle gå*).

---

¹⁵ Becker-Christensen og Schack (2015: 56) antyder også dette som en mulighed.

- (2) *Bøgerne blev nedsat, en måned efter at vi havde betalt fuld pris for dem.*
- (3) *Toget standsede, et øjeblik før det nåede Roskilde.* (Men med anden betydning: *Toget standsede et øjeblik, før det nåede Roskilde.*)
[...]
- (4) *Hun kom, netop som jeg stod og trak uret op.*
[...]
- (5) *Han græder, næsten hver gang man kritiserer ham.* (Men med anden betydning: *Han græder næsten, hver gang man kritiserer ham.*)
- (6) *Nu og da går de helt amok, især når de ikke kan finde deres nøgler.*
[...]
- (7) *De trængte ind, uden at nogen mærkede det.*
- (8) *Du kan sidde her, forudsat at du ikke blander dig.*
- (9) *Vi vil gerne se dig, i anledning af at vores datter skal døbes.*
- (10) *Vi får sandsynligvis regn, bl.a. fordi svalerne flyver så lavt.*
[...]

Når ledsætningen og de(t) ord der hører nøje sammen med den, står forrest i ledsætningen, sættes der således heller ikke komma foran ledsætningen:

- (11) *Efter at du var gået, blev han meget ivrig.*
- (12) *Næsten hver gang man kritiserer ham, begynder han at græde.*
[...]
- (13) *Især når de får hård kritik, har de svært ved at styre sig.*
- (14) *Uanset hvad der sker, skal vi være klar kl. 4.*
- (15) *I betragtning af at han var så træt, gik det meget godt.*

Jeg har ændret i rækkefølgen på eksemplerne så de er nogenlunde grupperet efter betydningen af de led der står før ledsætningen. Jeg har udeladt nogle af eksemplerne for fremstillingens skyld, men man burde nok også overveje at slette en del af dem fordi paragraffen nu indeholder (for) mange eksempler.

En anden grund til at overveje at slette eksemplerne er at en del af dem nok også hører til under § 47.4, og dermed måske allerede er behandlet

andetsteds. § 47.4 handler om selvstændige ”Forklaringer og præciseringer” og indeholder eksempler som *De kom for sent, bl.a. fordi togdriften var uregelmæssig*. Det er ikke åbenlyst hvordan sådanne eksempler adskiller sig afgørende fra eksemplerne i § 50.3, fx *Vi får sandsynligvis regn, bl.a. fordi svalerne flyver så lavt*. Hvis det er rigtigt at der er et overlap mellem § 47.4 og § 50.3, kan der være god grund til at overveje at skære i antallet af eksempler i den sammenskrivning som jeg har foreslået. Man kan så lave henvisninger mellem § 47.4 og den foreslåede sammenskrivning.

De eksempler man fjerner, vil kunne give plads til eksempler som *Det var (30 år) efter/før/inden Muren var faldet*, hvor et kopula er efterfulgt af et eventuelt adverbial og en præposition/konjunktion. Det giver mening at tilføje denne slags eksempler: I nævnet er der indimellem henvendelser om den slags sætninger, og i Nguyen og Hartling (under udgivelse) viser vi i en korpusundersøgelse af avistekster at der er en del variation i sådanne sætninger med *efter* og *før* (vi undersøgte ikke *inden*): *Det var(,) (30 år)(,) efter/før(,) Muren var faldet*. Den samme variation er der ikke ved *siden*; her sættes kommaet i ca. 99 % af tilfældene efter *siden*: *Det var 30 år siden, at Muren faldt*.

Sprogbrugen med kommaet efter *siden* er i overensstemmelse med RO-eksemplet *Det er længe siden, svalerne har fløjet så lavt* (§ 49.1.b). Men det er ikke nødvendigvis klart at/om eksemplet viser at kommaet også skal stå efter *efter* og *før*; sprogbrugen viser som sagt en del variation i kommaplaceringen. For at give brugerne en kærkommen håndsrækning kunne RO-redaktionen tilføje eksempler med ”*det* + kopula + et eventuelt adverbial + *efter/før*”. Og i samme åndedrag kunne man give eksempler der viser om det gør en forskel for kommateringen hvilket verbum der bruges, fx *Det sketelhændtel var (30 år) efter/før Muren var faldet*.

§ 50.3 er ikke kun problematisk når den læses i sammenhæng med § 50.1, men også med § 50.4. Denne paragraf går jeg nu videre til. § 50.4 handler om kommateringen ved tidsadverbialer før ledsætninger som har eller ikke har en tidskonjunktion, og i paragraffen gives der bl.a. følgende tre eksempler:

- (1) Jeg traf ham engang, da jeg var på Mallorca.
- (2) Jeg traf ham engang, jeg var på Mallorca
- (3) Jeg traf ham, engang jeg var på Mallorca.

Hvis tidskonjunktionen (her *da*) er til stede, se (1), sættes der komma umiddelbart foran ledsætningen, dvs. umiddelbart foran tidskonjunktionen. Hvis tidskonjunktionen ikke er til stede, se (2) og (3), er det valgfrit at sætte kommaet foran adverbialet eller tidskonjunktionen. Det ser dog ud til at der er en konflikt mellem § 50.3 og § 50.4.

Lad os først betragte § 50.3. Denne siger at der sættes komma foran et adverbial der hører nøje sammen med ledsætningen. Adverbialet i (1)-(3) kan nok fint fortolkes som noget der hører nøje sammen med ledsætningen. Den hyppigt anvendte ”byt om-prøve” – selvom den ikke er skudsikker (Becker-Christensen & Schack 2015: 67–68) – peger på at *engang* kan fortolkes som nøje tilhørende ledsætningen: *Engang (da) jeg var på Mallorca, traf jeg ham.*

Ud fra § 50.3 må det – på baggrund af en vurdering – altså være muligt at placere kommaet før *engang* i (1)-(3). Men ud fra § 50.4 afhænger kommaets placering af om der en tidskonjunktion – placeringen kan nærmest afgøres mekanisk. Følgende spørgsmål tydeliggør konflikten mellem § 50.3 og § 50.4: Hvorfor kan kommaet ifølge § 50.4 stå efter *engang* (som i (1) og (2)), selvom det ud fra § 50.3 skal stå før *engang*?

Konflikten er også til stede hvis man vurderer at adverbialet ikke hører nøje til ledsætningen: Hvis man ud fra § 50.3 mener at *engang* ikke hører nøje til ledsætningen, hvorfor kan man så ud fra § 50.4 sætte komma før *engang*, som i (3)?

Et muligt svar på begge spørgsmål er at det kun er § 50.4 der er relevant for eksempler som (1)-(3), hvor tidskonjunktionen kan udelades; § 50.3 gælder derimod ikke sådanne eksempler. Men dette skaber en yderst vanskelig forhindring for sprogbrugeren: Hvis tidskonjunktionen kan udelades (§ 50.4), så skal man vide at det er ligegyldigt om adverbialet hører nøje sammen med ledsætningen eller ej (§ 50.3). Ud fra regelteksten er det ikke klart at § 50.4 skulle have denne forrang over § 50.3.

Lignende problemer skaber eksempler som (4) og (5) (begge er fra § 50.3):

- (4) Han græder, næsten hver gang man kritiserer ham.
- (5) Han græder næsten, hver gang man kritiserer ham.

Her er tidskonjunktionen *når* måske udeladt (*Han græder næsten hver gang når man kritiserer ham*).¹⁶ Jeg vælger dog et næsten enslydende eksempel hvor det er tydeligere at tidskonjunktionen *når* kan udelades (eksemplet er anderledes, men pointen er den samme):

- (6) Han græder hver gang (når) man kritiserer ham.

Muligheden for at udelade tidskonjunktionen må betyde at sådanne eksempler også hører under § 50.4 (det samme mener Becker-Christensen og Schack 2015: 57). Ud fra denne paragraf skal de relevante sætninger kommenteres som nedenfor, afhængigt af om tidskonjunktionen er til stede:

- (7) Han græder hver gang, når man kritiserer ham.
(8) Han græder, hver gang man kritiserer ham.
(9) Han græder hver gang, man kritiserer ham.

Men dette er nærmest i direkte modstrid med § 50.3. I denne paragraf er det ikke vigtigt om der er en tidskonjunktion, men derimod adverbialet hører nøje sammen med ledsætningen (som i *Han græder hver gang, (når) man kritiserer ham* vs. *Han græder, hver gang (når) man kritiserer ham*).

Der er altså alvorlige problemer når man læser § 50.3 og § 50.4 i sammenhæng. Disse problemer kan løses med et enkelt, men radikalt indgreb: § 50.4 kan slettes. Hvor kommaet så skal placeres i eksempel (1)-(9), må bero på en vurdering af om adverbialet hører nøje sammen med ledsætningen, og her er § 50.3 tilstrækkelig.

Overordnet set vil der dog nok altid være tilfælde hvor det er vanskeligt at afgøre om startkommaet skal stå umiddelbart før ledsætningen

---

¹⁶ Becker-Christensen og Schack (2015: 57) antager at *når* er udeladt i (4)/(5), og de har ikke nogen bemærkning om at sætningen skulle være ikke-velformet når *når* er til stede: *Han græder næsten hver gang når man kritiserer ham*. Jeg går lidt forsigtigere frem; for mig virker sætningen med *når* ikke helt naturlig. Andre parallelle sætninger virker dog ganske naturlige, fx [...] *men det sker næsten hver gang når vi synger salmen* (Bacher 2013) – fra Kristeligt Dagblad. Her kan *når* fint udelades, og det principielle problem i brødteksten består altså. I øvrigt er det en ekstra snublesten for sprogbrugeren at skulle afgøre om tidskonjunktionen er udeladt.

eller endnu længere til venstre, og det kræver endnu mere radikale ændringer i regelskrifterne (og nok også mere forskning) hvis der skal være klarhed på dette område.

3.5.4 Tydeliggørelse (§ 51)

§ 51 om tydeliggørelse ved brug af komma er interessant fordi den ser ud til at være i konflikt med § 50.1 og § 50.3. Ifølge § 51 kan man sætte komma for tydelighedens skyld eller for at undgå misforståelse, og i paragraffen gives der bl.a. eksemplet *De besluttede(,) straks at hæve prisen*. I samme paragraf ”advares [der] dog imod at man lader meningen af det skrevne være afhængig af et komma. Det sikreste er altid at omskrive sætningen så den bliver entydig:”.

Der er ikke den samme advarsel i § 50.1 og § 50.3 – om startkomma ved ledsætninger som er indledt af hhv. en præposition eller et adverbial (se afsnit 3.5.3). Betragt nu eksemplet *Toget standsede et øjeblik før det nåede Roskilde* fra § 50.3. Hvis man generelt ikke sætter startkomma, skal der ikke være komma, men man kan antagelig indsætte det for tydelighedens skyld. Hvis man derimod generelt sætter startkomma, skal der være komma. Kommaets placering er i givet fald afhængig af hvad sætningen betyder.

Uanset om man er startkommatist eller ej, er det afgørende spørgsmål hvorfor der i sætninger som *Toget standsede et øjeblik før det nåede Roskilde* ikke er nogen advarsel ”imod at man lader meningen af det skrevne være afhængig af et komma”, mens der advares imod et sådant tydelighedskomma i sætninger som *De besluttede straks at hæve prisen*.¹⁷ Dette ser ud til at være en inkonsistens. For at undgå inkonsistensen kan man fjerne advarslen i § 51 eller indføre den samme advarsel i § 50.1 og § 50.3. Den mindste operation er at gøre det førstnævnte.

Hvor den norske og svenske regeltekst ikke beskæftiger sig med kom-

---

17 Endnu mere parallelle eksempler ville være:

- (i) Togføreren skulle standse straks før toget røg af sporet.
- (ii) Togføreren valgte straks at standse for afsporingen.

Her kan man igen spørge: Hvorfor advares der imod ”at man lader meningen af det skrevne være afhængig af et komma” i eksempler som (ii), men ikke i eksempler som (i)? Kommatering ville kunne fint bruges som middel til at markere om adverbialet (*straks*) hører til hhv. ledsætningen og infinitivkonstruktionen.

ma foran infinitivkonstruktioner, forholder det sig anderledes med den tyske tekst. Det er interessant at bemærke at den tyske tekst ikke indeholder en lignende advarsel imod at lade betydningen være afhængig af et komma. Heri gives der følgende eksempel, med kommaer der kan indsættes for at tydeliggøre meningen: *Sie beschloss(,) im Morgengrauen(,) nicht(,) noch einmal(,) aufzubrechen* (ca. 'Hun besluttede ved morgengry ikke endnu engang at bryde op')¹⁸ (AR 2024: 126).

Sprognævnets advarsel imod komma i sætninger som *De besluttede straks at hæve prisen* skyldes muligvis at der normalt ikke sættes komma foran infinitivkonstruktioner i dansk (i modsætning til i tysk), og at dette tydelighedskomma kan læses som en fejl af mange sprogbrugere. Fejlen er blandt de hyppigste kommafejl i universitetsstuderendes opgaver (Blom et al. 2017: 181) og kaldes endda IDIOTKOMMA (se betydningsangivelse 2 i DDO).

Hvis RO advarer imod tydelighedskommaet ved infinitivkonstruktioner fordi det kan læses som en stigmatiserende fejl, kan man overveje kort at forklare dette i regelteksten. Dette ville trods alt være bedre end den advarsel der gives nu, i og med at tegnsætningen ifølge RO selv "skal lette forståelsen af skrevne tekster" (§ 40).

3.6 Parenteser (§ 56)

Paragraffen om parenteser lyder således:

§ 56. Parentes

Punktum, semikolon og komma sættes altid efter parentesen, og der sættes ikke semikolon eller komma foran parentesen:

[...]

- (1) *Der var mange der var interesserede. (Det vender jeg tilbage til).*
- (2) *Thomas var fraværende (da han var forkølet); men vi gennemførte mødet uden ham.*

[...]

- (3) *Når bygningen forlades efter kl. 18 (eller på tidspunkter hvor kontoret er lukket), skal porten låses.*

---

¹⁸ Det er vanskeligt at oversætte sætningen til dansk hvis flertydighederne skal bevares.

Opremsningskomma (jf. § 46) sættes dog foran parentesens i eksempler som *Der undervises i tysk, (britisk) engelsk og fransk.*

Problemet her er at der står at de nævnte tegn ”altid” skal stå efter parentesens. I den nederste sætning i paragraffen gives der netop en undtagelse fra dette, og så er det jo ikke ”altid” at tegnene skal stå efter parentesens. Desuden er der tilfælde hvor punktum (og semikolon) antagelig skal beholdes, også selvom det står før parentesens, fx *På flyet blev der spurgt efter en doktor, men der var kun en ph.d. (i komparativ lingvistik) til stede.*

Jeg foreslår ganske enkelt at ”altid” i paragraffen erstattes med fx ”normalt” eller ”typisk”.¹⁹ I øvrigt skal kommaet efter *tysk* være i grøn farve (se nederst i paragraffen).

Jeg vil nu gå videre til § 56.3b. Her har jeg blot et mindre ændringsforslag til metateksten. Det drejer sig om formuleringen ”hvis de hører til helheden”:

(b) Spørgsmålstegn og udråbstegn

Spørgsmålstegn og udråbstegn sættes efter parentesens hvis de hører til helheden:

- (1) *Har du nogensinde været ved Arresø (i Nordsjælland)?*
- (2) *Husk nu for en gangs skyld din søsters fødselsdag (25. januar)!*

Hvis spørgsmålstegn og udråbstegn hører til parentesens indhold, sættes de inde i parentesens:

- (3) *Denne gang blev årsberetningen færdig til tiden (bravo!).*
- (4) *Foran huset står der en stor eg (bøg?).*

Det er ikke helt klart hvad der menes med ”helheden”. Jeg foreslår at der blot står: ”Hvis spørgsmålstegn og udråbstegn ikke hører til parentesens indhold, sættes de efter parentesens.”. Dette tydeliggør desuden modsætningen i teksten længere nede (”Hvis spørgsmålstegn og udråbstegn hører til parentesens indhold, ...”).

---

¹⁹ Formuleringer som ”normalt” og ”typisk” er ganske vist uklare fordi de ikke ekspliciterer hvilke undtagelser der er. Denne form for uklarhed findes dog andre steder i RO (se fx § 5, 14.3, 48.4, 52.4b), og det holder jeg mig her blot til.

I øvrigt kunne redaktionen – i lighed med den tyske og svenske regeltekst (AR 2024: 110–111, Karlsson 2017: 198–199), men i modsætning til den norske – overveje at tilføje eksempler hvor et udråbstegn eller spørgsmålstegn står i parentes, fx *Der var fire(!) bukkebruser i eventyret* og *Jeg har læst(?) mange lydbøger*. Der kan være mindst to grunde til at tilføje sådanne eksempler.

For det første er det nok hovedsageligt de gode og sikre sprogbrugere der anvender sådanne parenteser. Det er fine nuancer der markeres med sådanne parenteser. Man kan indvende og sige at der er tale om en speciel brug af parenteser, og at brugen derfor ikke hører hjemme i RO. Hertil kan man svare at brugen nok ikke er meget mere speciel end den brug der allerede vises i (3) og (4).

For det andet kan man som sprogbruger komme i tvivl om hvorvidt der skal være mellemrum mellem parentesens og det forudgående ord; i de danske eksempler jeg har konstrueret, er der ikke mellemrum, men i de tyske og svenske eksempler skal der være mellemrum, som det fremgår af regelteksterne.

Tilføjelsen af eksempler med (!) og (?) ville passe godt ind på dette sted i paragraffen: Eksempel (3) og (4) findes allerede i paragraffen, og de viser brugen af spørgsmålstegn og udråbstegn der har skopus over ét ord (eller over ordene i parentesens). På samme måde kan (!) og (?) have skopus over enkeltord.

Og endelig: Hvis RO-redaktionen vil knytte en forklaring til eksempler med (!) og (?), kan den lade sig inspirere af forklaringerne i Bredel (2020: 63) og Gallmann (1985: 210, 212) og i den svenske regeltekst (Karlsson 2017: 198–199).

3.7 Bindestrøg (§ 57)

I bindestreksparagraffen har jeg kommentarer til § 57.2 og § 57.7. Af fremstillingsmæssige årsager behandles de to paragraffer i hvert sit afsnit, og § 57.7 behandles først.

3.7.1 Gruppesammensætninger og -afledninger (§ 57.7)

§ 57.7 har overskriften *Gruppesammensætninger og -afledninger*, og den behandler eksempler som *væg til væg-tæppe* og *Peter Pan-agtig*. Bindestrege i sådanne gruppeforbindelser kalder jeg i det følgende for GRUPPESTRÆG.

Problemet i denne paragraf er termerne *gruppesammensætning* og *gruppeafledning*: Disse er ikke særlig etablerede udenfor RO. De to termer bruges hverken i nyere eller ældre almengrammatiske værker, fx Byskov (1912), Diderichsen (1946), Becker-Christensen (2010), Christensen og Christensen (2014), E. Hansen og Heltoft (2011), Aa. Hansen (1967), E. Hansen (2006), Mikkelsen (1894, 1911) og Togeby (2003).

Termerne er heller ikke særlig udbredt udenfor grammatikkerne. *Gruppesammensætning* findes som opslagsord i RO, i DDO og på *Lex.dk*, men en simpel googlesøgning på termen giver for mange irrelevante hits. Én samlet googlesøgning på *gruppesammensætning bindestreg* giver stort set kun sider der henviser til netop RO, DDO og *Lex.dk*. Termen *gruppeafledning* findes ikke i nogen af de nævnte værker, bortset fra i RO-regelteksten, og en googlesøgning viser at det kun bruges med henvisning til RO.

Det giver derfor god mening at undgå de to termer. I overskriften til § 57.7 kunne man således skrive noget der er mere gennemskueligt, fx *Komplekse sammensætninger og afledninger* eller *Sammensætninger og afledninger som består af flere ord*. Førstnævnte minder nok mest om *mehrteilige Zusammensetzungen* ('sammensætninger i flere dele'), som der står i den tyske regeltekst (AR 2024: 71).

3.7.2 Bindestreg i stedet for fælles ord del (§ 57.2)

Jeg vil nu gå videre til § 57.2. Denne paragraf lyder således:

(2) I stedet for fælles ord del

Bindestreg bruges for at vise at to eller flere sammensatte eller afledte ord har en fælles del som kun bliver nævnt én gang:

- (1) *søn- og helligdage*
- (2) *øre-, næse- og halssygdomme*
- (3) *haveborde og -stole*
- (4) *uddannelses- og forskningsprojekter*
- (5) *im- og eksport*
- (6) *over- eller underskud*
- (7) *såvel hjerte- som lungesygdomme*
- (8) *de seks- til syvårige*
- (9) *A- og B-skat*
- (10) *8., 9.- og 10.-klasserne.*

Der er enkelte problemer i § 57.2-teksten og på opslagsordsdelen; se Nguyen og Henrichsen (2024), Henrichsen og Nguyen (under udgivelse) og Nguyen og Henrichsen (2026: 20–21).²⁰ I det følgende fremlægger jeg de pointer fra publikationerne der er relevante, og supplerer med overvejelser fra nærværende artikel. Hvad der er originalt i artiklen her, og hvad der kommer fra artiklerne, vil jeg eksplicit gøre opmærksom på.

Den fremlagte kritik falder overordnet set i to dele:

- (i) Bindestregen i konstruktioner som dem (1)-(10) erstatter ikke altid en udeladt orddel.
- (ii) Regelteksten diskuterer ikke bindestregen i sådanne konstruktioner. Det burde den gøre.

Jeg starter med del (i); tag eksempel (8). En indsættelse af *årige* på bindestregens plads giver nærmest et ufortolkeligt eller ugrammatisk resultat: ?? *de seksårige til syvårige* (Nguyen & Henrichsen 2024: 125). Problemet rækker dog videre, bl.a. til stillingsbetegnelser som *gas- og vandmester*, *jord- og betonarbejder*, *social- og sundhedsassistent*, som alle er opslagsord i RO. Igen kan man indsætte den ”manglende” orddel og dermed vise at den rent faktisk ikke mangler:

- (1) ?? *gasmester og vandmester*
- (2) ?? *jordarbejder og betonarbejder*
- (3) ?? *socialassistent og sundhedsassistent*

I *gas- og vandmester* menes der næppe *gasmester og vandmester*, og det er denne fortolkning der fremtvinges ved indsættelsen af *mester*. Det tilsvarende gælder *jord- og betonarbejder* og *social- og sundhedsassistent*. De hidtidige eksempler med bindestreger som kun tilsyneladende erstatter en orddel, kommer fra RO. Man finder dog også sådanne eksempler i almindelig tekst, fx *d- og s-tasterne* [på tastaturet], som er fra forfatterens private e-mailkorrespondance.

---

²⁰ Nguyen og Henrichsen (2026) er fra dette nummer af *NyS* og bygger videre på Henrichsen og Nguyen (under udgivelse). Kritikken af RO-regelteksten er ikke blevet ændret i nævneværdig grad.

I Henrichsen og Nguyen (under udgivelse) og Nguyen og Henrichsen (2026) kalder vi bindestregen i konstruktioner som *gas-* og *vandmester* og *d-* og *s-tasterne* for en PSEUDOVIKAR – altså en vikar der kun *ser ud til* at vikariere for udeladt materiale. Der findes altså både pseudovikarer og REGULÆRE VIKARER (fx *søn-* og *helligdage*).

De to vikartyper medfører at der i princippet er en systematisk flertydighed: *Børne-* og *ungefilm* kan opfattes som enten én slags film for børn og unge (bindestregen er en pseudovikar), eller som to slags film, børnefilm og ungefilm (bindestregen er en regulær vikar).²¹

De to vikartyper kan være svære at skelne imellem i praksis, men man kan vha. tests bedre afgøre om der er tale om en pseudovikar eller en regulær vikar. I Henrichsen og Nguyen (under udgivelse) og Nguyen og Henrichsen (2026) opstiller vi bl.a. det vi kalder *både og*-testen, og i nærværende artikel opstiller jeg yderligere to tests: *hinanden*-testen og *imellem*-testen. De tre tests giver et velformet resultat ved flertalsudtryk, dvs. i de tilfælde hvor bindestregen er en regulær vikar, men ikke ved entalsudtryk, dvs. når der er tale om en pseudovikar:²²

- (4) Regulær vikar
  - a. Både tommel- og pegefingern skal bruges.
(*både og*-testen)
  - b. Tommel- og pegefingern skal kunne røre hinanden.
(*hinanden*-testen)
  - c. Afstanden imellem tommel- og pegefingern er størst.
(*imellem*-testen)
- (5) Pseudovikar
  - a. ?? Både *gas-* og *vandmesteren* kommer i dag.
(*både og*-testen)
  - b. ?? *Gas-* og *vandmesteren* skændtes med hinanden.
(*hinanden*-testen)
  - c. ?? Du skal vælge imellem *gas-* og *vandmesteren*.
(*imellem*-testen)

---

21 Jeg kommer her ikke nærmere ind på fugebogstaverne i sådanne forbindelser, heller ikke i institutionsnavnene som diskuteres senere. Fugebogstaverne er en historie for sig.

22 Kun konstruktioner hvor kernesubstantivet er i singularis, kan bruges i testen, fx *gas-* og *vandmesteren*. Testen kan ikke bruges når kernesubstantivet er i pluralis, fx *gas-* og *vandmestre*.

Det må dog understreges, som vi gør i de to artikler, at sådanne tests ikke er skudsikre, ganske enkelt fordi nogle forbindelser er så tvetydige at den ene tolkning ikke er væsentligt mere sandsynlig end den anden.²³

Jeg går nu videre til del (ii) af kritikken – det forhold at pseudovikaren ikke er behandlet i regelteksten. Kritikken fra de tre artikler peger på modsætningsforholdet mellem at RO på den ene side har opslagsord med pseudovikar (fx *gas-* og *vandmester*) og på den anden side har en regeltekst der kun omhandler regulære vikarer (§ 57.2). Dette modsætningsforhold kan der med fordel gøres noget ved.

I nærværende artikel vil jeg udvide del (ii) af kritikken. Som jeg vil vise, er pseudovikaren ganske udbredt og frekvent, og dette taler for at pseudovikaren bør omtales i regelteksten. På et mere generelt samfundsniveau forekommer pseudovikaren således i mange institutionsnavne – endda på ministerie- og styrelsesniveau, fx *Børne- og Undervisningsministeriet* (som står i § 12.7), *Uddannelses- og Forskningsministeriet* og *Administrations- og Servicestyrelsen* (disse står ikke i RO). At der er tale om hhv. ét ministerium for børn og undervisning og ét ministerium for uddannelse og forskning, fremgår af de to ministeriers hjemmesider: Begge omtaler sig selv som ”ministeriet” (i ental). Hvad *Administrations- og Servicestyrelsen* angår, er der ligeledes tale om én styrelse, som der står på styrelsens hjemmeside: ”Administrations- og Servicestyrelsen er en styrelse under Skatteministeriet”.²⁴

Desuden er der noget der tyder på at i hvert fald nogle former med pseudovikar (fx *social-* og *sundhedsassistent*) er mere frekvente end de konkurrerende former med gruppestreg (*social* og *sundheds-assistent*). Dette viser en undersøgelse jeg har lavet i forbindelse med denne artikel. Jeg har søgt på udvalgte konstruktioner i tekstkorpuset daTenTen20, og resultatet ses i tabel 1 (antal forekomster står i parentes):

---

23 Bemærk i øvrigt, som vi har gjort i Henrichsen og Nguyen (under udgivelse) og Nguyen og Henrichsen (2026: 22), at den samme tvetydighed også berøres kort i den norske regeltekst. Her står der følgende om det normrette eksempel *Tana- og Karasjokvassdrager*: ”Slike skrivemåter kan bli tvetydige, for leseren vet kanskje ikke om Tana- og Karasjokvassdraget er ett eller to vassdrag.”

24 De relevante hjemmesider til de nævnte offentlige institutioner fremgår af litteraturlisten.

TABEL 1: FORDELINGEN AF FORSKELLIGE FORMER MED BINDESTREG. DE KURSIVE REDE FORMER FINDES I RO 5.1, ENTEN SOM OPPLAGSORD ELLER SOM EKSEMPLER I PARAGRAFFERNE.

Bindestreg som pseudovikar	Bindestreg som gruppestreg
<i>G/gas- og vandmester</i> (133)	G/gas og vand-mester (0)
<i>J/jord- og betonarbejder</i> (552)	J/jord og beton-arbejder (0)
<i>S/social- og sundhedsassistent</i> (12.005)	S/social og sundheds-assistent (0)
<i>Børne- og Undervisningsministeriet</i> (1699)	B/børne og U/undervisnings-M/ministeriet (0)
Administrations- og Servicestyrelsen (148)	A/administrations og S/service-S/styrelsen (0)
<i>Uddannelses- og Forskningsministeriet</i> (4626)	U/uddannelses og F/forsknings-M/ministeriet (0)
T/tro- og loveerklæring (749)	<i>T/tro og love-erklæring</i> (6)
<i>S/seks- til syvårige</i> (3) ²⁵	S/seks til syv-årige (0)

Jeg har søgt på alle de bøjningsformer som konstruktionerne forekommer i, og alle de komposita som de forekommer i som førsteled (fx *gas- og vandmestermethoden*). Søgningerne inkluderer desuden alle de former hvor der er en vis sandsynlighed for at der er variation i brugen af store og små bogstaver, dvs. både når konstruktionen står i starten af en sætning, og når nogle af ordene kan skrives med stort eller småt pga. skismaet proprium versus appellativ. Muligheden for store og små bogstaver er angivet med skråstreg i tabel 1 ovenfor.

Med undtagelse af det nederste eksempel er resultaterne ganske klare: Formerne med pseudovikar (første spalte) er næsten enerådende – i modsætning til formerne med gruppestreg (anden spalte). De sidstnævnte former findes ikke eller er forholdsvis sjældne. Konklusionen indtil videre må være at der er forhold der tyder på at pseudovikaren er udbredt og frekvent.

Jeg vil nu gå videre til at gøre opmærksom på nogle uoverensstemmelser som man bør have in mente ved revideringen af regelteksten. Uoverensstemmelserne angår forholdet mellem den (i) morfosemantiske analyse, (ii) sprogbrugen og (iii) de former der er tilladte eller ikke tilladte i RO. Dele af denne kritik er allerede fremlagt i Nguyen og Henrichsen (2024: 125), men er mindre udfoldet end i artiklen her.

25 I Nguyen og Henrichsen (2024: 125) betragter vi bindestregen i *seks- til syvårige* som en pseudovikar – modsat i Nguyen og Henrichsen (2026: 20) og Henrichsen og Nguyen (under udgivelse). I nærværende artikel betragter jeg bindestregen i eksemplet som en pseudovikar. Denne vaklen skyldes uenighed blandt forfatterne.

Ud fra de kursiverede former i tabel 1 må man slutte at de *tilsvarende* ikkekursiverede former er forkerte. Det er altså typisk former med pseudovikar der er korrekte, og de tilsvarende former med gruppestreg der typisk er ukorrekte (se her bort fra *tro og love-erklæring*). Dette giver også mening i lyset af hvilke former der er frekvente i sprogbrugen.

Ikke desto mindre bør *alle* de ikkekursiverede former med gruppestreg være korrekte – i hvert fald ifølge den morfosemantiske analyse, og i forlængelse heraf § 57.7. Ifølge den morfosemantiske analyse er der tale om gruppesammensætninger (*gas og vand + mester*), og i disse skal der ifølge § 57.7 være gruppestreg mellem hoveddelene (*gas og vand-mester*). Det ser altså ud til at der er en uoverensstemmelse mellem på den ene side sprogbrugen og hvad der er korrekt, og på den anden side den morfosemantiske analyse, og i forlængelse heraf § 57.7

Ved *tro- og loveerklæring* vs. *tro og love-erklæring* er der til gengæld overensstemmelse mellem den morfosemantiske analyse og hvad der er korrekt i RO. Ifølge den morfosemantiske analyse (*tro og love + erklæring*) bør den rigtige form være *tro og love-erklæring*, og det stemmer også overens med at denne form er et opslagsord i RO. Men sprogbrugen taler klart for formen *tro- og loveerklæring*. Burde denne form så ikke være korrekt, på linje med fx *gas- og vandmester*?

Med andre ord: Hvorfor følger man den morfosemantiske analyse i det ene tilfælde (*tro og love-erklæring*), men sprogbrugen i det andet tilfælde (*gas- og vandmester*)? Det ville være godt at få klarhed over alle de nævnte forhold i en kommende revidering af teksten.

Mit forslag til omformulering følger nedenfor. Jeg har tilføjet en ”undtagelses”passus som gør opmærksom på tilfælde med pseudovikar (dog uden at nævne den ved navn). Dermed har jeg forsøgt tage højde for uoverensstemmelserne mellem morfosemantikken, sprogbrugen og de (u)korrekte former i RO:

(2) I stedet for fælles ord del

Bindestreg bruges for at vise at to eller flere sammensatte eller afledte ord har en fælles del som kun bliver nævnt én gang:

[...]

I mange stillingsbetegnelser, institutionsnavne mm. erstatter bindestregen dog ikke en ord del:

- (1) *Gas- og vandmester*
- (2) *Social- og sundhedsassistent*
- (3) *Uddannelses- og Forskningsministeriet* (dvs. ministeriet for uddannelse og forskning)

Forslaget løser dog ikke problemerne med eksempelparrene *de seks- til syvårige* vs. *de seks til syv-årige* og *tro- og loveerklæring* vs. *tro og love-erklæring*. Ingen af dem er stillingsbetegnelser eller institutionsnavne. Hvad det første eksempelpar angår, kunne man simpelthen beslutte sig for at den korrekte form er *de seks til syv-årige*. Undersøgelsen af sprogbrugen i denne artikel fandt for få eksempler til at kunne konkludere noget håndfast. Hvad det andet eksempelpar angår, må vi måske bare leve med at der er en uløselig konflikt mellem morfosemantikken og sprogbrugen. Kunne man overveje at tillade begge former, dvs. både *tro- og loveerklæring* og *tro og love-erklæring*?

Med inspiration fra tysk (AR 2024: 71–72) kunne man også overveje at gøre det obligatorisk at sætte bindestreg hele vejen igennem: *tro-og-love-erklæring*, *gas-og-vand-mester*, *Uddannelses-og-forsknings-ministeriet*, *d-og-s-tasterne* osv. Dette ville ikke være helt fremmed for RO – i § 57.7 gives der netop mulighed for at sætte bindestreg mellem alle delene i en gruppensammensætning (særligt hvis denne er lejlighedsvis).

Hvis man vælger at gøre det obligatorisk at sætte bindestreg hele vejen igennem, ville dette dog være en ændring i regelforskrifterne. Desuden rejser det bl.a. det principielle spørgsmål om kernesubstantivet i navne skal skrives med stort begyndelsesbogstav, fx i *Uddannelses-og-forsknings-M/ministeriet* (se også Jensen 2006: 139–141). Dette problem har man ikke i tysk – her skrives substantiver med stort begyndelsesbogstav, også i gruppensammensætninger (AR 2024: 71–72).

4 DISKUSSION OG AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Jeg er nu nået til vejs ende med min gennemgang af tegnsætningsreglerne. Jeg kan ikke påstå at reglerne er fiks og færdige hvis blot mine forslag gennemføres. For det første bør det testes i praksis om mine formuleringer er nemmere at forstå og gennemskue end de nuværende RO-formuleringer. For det andet er der flere problematiske passager i regelteksten som bør ændres (fx § 49.5 om kommateringen i sætnings-

knuder). Disse passager har jeg ikke taget under behandling her, ganske enkelt fordi der ikke er plads til det, eller fordi jeg ikke har et løsningsforslag.

I de løsningsforslag jeg har lagt frem, har jeg forsøgt at bevare den generelle stil i RO: stedvis halvlange perioder og meget få eksplicitte forklaringer. Det lægger bånd på de løsningsforslag der kan fremlægges.

Generelt gør de meget få eksplicitte forklaringer det næppe nemmere at forstå reglerne. Men det er nu engang det redaktionelle valg man har truffet; redaktionen kunne overveje om stilen grundlæggende skal ændres. Man kunne fx lade sig inspirere af den svenske regeltekst. Denne indeholder flere eksplicitte forklaringer, er mere kohæsiv og har ikke en lige så stram struktur med halvlange perioder. Man kunne også skele til den norske regeltekst, der gør brug af nærmest selvforklarende overskrifter og af meget korte og præcise forklaringer. (Den tyske tekst har elementer fra alle tre fastlandsskandinaviske regeltekster og er sværere at karakterisere). I første omgang er det måske mest oplagt at få inspiration fra den svenske stil: Den ligner trods alt mest den danske, og eventuelle ændringer vil derfor være mindre omkalfatrende.

Som sagt er artiklen her primært et bidrag der angår regelteksten i RO, dvs. noget som især RO-redaktionen kan inddrage i sit arbejde. Men forhåbentlig kan også andre drage nytte af artiklen. Det gælder Sprognævnet mere generelt, fx i forbindelse med det kommakursus som Syddansk Universitet og Sprognævnet sammen lancerede i 2023. Da kurset bygger på regelteksten i RO, kan det være givtigt at gennemgå kurset og overveje om nogle af forslagene fra denne artikel kan tjene som inspiration, evt. i en ny, revideret version af kurset.

Som tidligere nævnt kan sprogrådene i Norge, Sverige og Tyskland forhåbentlig også drage nytte af artiklen. De kan tjekke om deres tegnsætningsregler har de samme problemer som de danske, og ligeledes lade sig inspirere af de fremlagte forslag (se også Nerius 2000: 21, der opfordrer tyskerne til at lære af de danske regler fra 1948).

Under alle omstændigheder er retskrivningsparagrafferne, herunder tegnsætningsparagrafferne, noget som altid kan forbedres, både i Danmark og andetsteds. I det lys er det positivt at der fremover er mulighed for at ændre paragrafferne i RO årligt – og forhåbentlig kan denne artikel tjene til inspiration.

TAK

Jeg vil gerne takke Claus Andersen, Laurids Kristian Fahl fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og NyS-redaktørerne Alexandra Kratschmer og Yonatan Ungermann Goldshtein for gode kommentarer til tidligere versioner af artiklen. Eventuelle fejl og mangler i artiklen er naturligvis mit ansvar.

Michael Nguyen, dansklektor
Graduate School of Humanities, Osaka Universitet
michael.nguyen.hmt@osaka-u.ac.jp

LITTERATUR

- Administrations- og Servicestyrelsen. u.å. <https://adst.dk/> (tilgået 18. december 2025).
- Andersen, M.H. 2025. "Afholdskvinde", "ankerkvinde" og "redningskvinde" – hvorfor skal sådanne ord være i Retskrivningsordbogen? *Nyt fra Sprognævnet* 2025/1. 18–22.
- Andersen, T.H. 2025. Skriftsprogets referencemeter – et forord. *Nyt fra Sprognævnet* 2025/1. 2–4.
- Appel, V. 1993. Kommaet og læseren. H.G. Jacobsen & M. Gradenwitz (red.), *Komma – hvornår og hvorfor? En debatbog om kommatering* (Dansk Sprognævns skrifter 20), 125–144. København: Dansk Sprognævn.
- Bacher, J. 2013. Jesus er en hjertesag. *Kristeligt Dagblad*. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/mediekommentar/jesus-er-en-hjertesag> (tilgået 18. december 2025).
- Becker-Christensen, C. 2010. *Dansk syntaks*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Becker-Christensen, C. & J. Schack. 2015. Ord og ordforbindelser, som "hører nøje sammen med en efterfølgende ledsætning". Om startkommaets placering i henhold til Retskrivningsordbogens § 50.1 og 50.3. D. Duncker, E.S. Jensen & O. Ravnholt (red.), *Rette ord. Festskrift til Sabine Kirchmeier-Andersen i anledning af 60-årsdagen*, 49–72. Frederiksberg: Dansk Sprognævn.
- Blom, J.N. et al. 2017. Linguistic deviations in the written academic register of Danish university students. *Oslo Studies in Language* 9(3). 169–190. DOI: 10.5617/osla.5855.
- Bredel, U. 2020. *Interpunktion*. 2. udg. Heidelberg: Winter.

- Brink, E.T., C. Elbro & S. Johannsen. 2014. Sproglige fejl og karakterer i danske gymnasiestile. *Mål og Måle* 36(2). 5–9.
- Byskov, J. 1912. *Dansk Sproglære*. 2. udg. København: Schönbergerske forlag.
- Børne- og Undervisningsministeriet. u.å. Ministeriet. <https://uvm.dk/ministeriet/> (tilgået 18. december 2025).
- Christensen, R.Z. & L. Christensen. 2014. *Dansk grammatik*. 3. udg. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Dansk Sprognævn. 2023. Komma. <http://dsn.dk/nyheder-og-arrangementer/komma/> (tilgået 3. juli 2023).
- Dansk Sprognævn. 2024. Oversigt over indhold og ændringer. <https://ro.dsn.dk/mere-om-retskrivningsordbogen/tidligere-udgaver-af-retskrivningsordbogen/om-retskrivningsordbogen-2024/oversigt-over-indhold-og-aendringer/> (tilgået 18. december 2025).
- Dansk Sprognævn. 2025a. Uden titel. <https://dsn.dk/wp-content/uploads/2025/12/Oversigt-over-aendringer-i-retskrivningsreglerne-2025-1.pdf> (tilgået 18. december 2025).
- Dansk Sprognævn. 2025b. *Årsberetning 2024*. Bogense: Dansk Sprognævn. <https://dsn.dk/wp-content/uploads/2025/05/Aarsberetning-2024.pdf> (tilgået 21. marts 2026).
- Dansk Sprognævn. u.å. *Punktum*. <https://dsn.dk/wp-content/uploads/2024/12/Punktum.pdf> (tilgået 18. december 2025).
- Dauidsen-Nielsen, N. 2006. Hvor skal startkommaet stå? A.Å. Jervelund, M. Rathje & J. Schack (red.), *Vi skriver dig til. Festskrift til Vibeke Sandersen i anledning af 70-års-dagen* (Dansk Sprognævns skrifter 36), 25–33. København: Dansk Sprognævn.
- Diderichsen, P. 1946 [1976]. *Elementær dansk grammatik*. 3. udg. København: Gyldendal.
- Diderichsen, P. & J. Schack. 2015. Jagten på den gode og sikre sprogbruger. *Nyt fra Sprognævnet* 2015/3. 1–8.
- Ickler, T. 1998. *Kritischer Kommentar zur "Neuregelung der deutschen Rechtschreibung"*. Erlangen: Verlag Palm & Enke.
- Gallmann, P. & H. Sitta. 1997. Zum Begriff der orthographischen Regel. G. Augst, K. Blüml, D. Nerius & H. Sitta (red.), *Die Neuregelung der deutschen Rechtschreibung. Begründung und Kritik* (Reihe Germanistische Linguistik 179), 93–112. Tübingen: Niemeyer. DOI: 10.1515/9783110927993.93.

- Gradenwitz, M. 1993. Mest om grammatisk komma. H.G. Jacobsen & M. Gradenwitz (red.), *Komma – hvornår og hvorfor? En debatbog om kommatering* (Dansk Sprognævnets skrifter 20), 51–62. København: Dansk Sprognævn.
- Hansen, Aa. 1957. *Pausekommaet* (Dansk Sprognævnets skrifter 1). København: Gyldendal.
- Hansen, Aa. 1967. *Moderne dansk*, bind 1–3. København: Grafisk Forlag.
- Hansen, E. 1975a. Den hemmelige præmis. Argumenter og skinargumenter i sprogrigtighedsspørgsmål. H.G. Jacobsen & H. Jørgensen (red.), *Glæden ved grammatik*, 151–163. København: Hans Reitzel.
- Hansen, E. 1975b. At eller ikke at. *Nyt fra Sprognævnet* 14. 1–4.
- Hansen, E. 1977. Grammatisk interpunktion. Et bidrag til den lingvistiske ortografi. *Skrifter om Anvendt og Matematisk Lingvistik* 4. 79–91.
- Hansen, E. 1983. Det pleonastiske at. *Danske studier* 78. 61–80.
- Hansen, E. 2006. *Dæmonernes Port: Materiale til studiet af dansk sprog*. 5. udg. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hansen, E. & L. Heltoft. 2011. *Grammatik over det danske sprog*, bind 1–3. København: Syddansk Universitetsforlag.
- Hansen, I.S. Apostrof i dialektlitteraturen. *NyS, Nydanske Sprogstudier* 69. 84–115.
- Henrichsen, P.J. & M. Nguyen. Under udgivelse. Binde- og narrestreger. Om stregen som vikar i danske sideordningskonstruktioner. *Nordiske Studier i Leksikografi* 17.
- Holsting, A. et al. 2021. Hvad retter de? Nyindskrevne studerendes revision af universitetsopgaver. *NyS, Nydanske Sprogstudier* 59. 157–186. DOI: 10.7146/nys.v1i59-60.126121.
- Jacobsen, H.G. 1993a. Enhedskommaet – et forslag. H.G. Jacobsen & M. Gradenwitz (red.), *Komma – hvornår og hvorfor? En debatbog om kommatering* (Dansk Sprognævnets skrifter 20), 145–172. København: Dansk Sprognævn.
- Jacobsen, H.G. 1993b. Kommadebat i 75 år. H.G. Jacobsen & M. Gradenwitz (red.), *Komma – hvornår og hvorfor? En debatbog om kommatering* (Dansk Sprognævnets skrifter 20), 21–50. København: Dansk Sprognævn.
- Jacobsen, H.G. 2005. *På sproglig grund: Dansk Sprognævn fra a til å 1955-2005*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Jacobsen, H.G. 2010. *Ret og skrift. Officiel dansk retskrivning 1739-2005* (Dansk Sprognævnets skrifter 42). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Jacobsen, H.G. 2018. Efter 1500. E. Hjorth et al. (red.), *Dansk Sprogshistorie. Ord for ord*, 111–130. Aarhus & København: Aarhus Universitetsforlag & Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

- Jacobsen, H.G. & M. Gradenwitz (red.). 1993. *Komma – hvornår og hvorfor? En debatbog om kommatering* (Dansk Sprognævns skrifter 20). København: Dansk Sprognævn.
- Jensen, J.N. 2006. Binde- eller ej? Om skrivemåden af nogle engelske låneord. A.Å. Jervelund, M. Rathje & J. Schack (red.), *Vi skriver dig til. Festskrift til Vibeke Sandersen i anledning af 70-års-dagen* (Dansk Sprognævns Skrifter 36), 127–144.
- Jervelund, A.Å. 2007. *Sådan staver vi – om ortografi og stavfejl*. u. sted: Dansk Sprognævn og Dansk Lærerforeningens Forlag.
- Johannsen, S. 2012. Fejl og karaktergivning i danske gymnasiestyle. *Mål og Måle* 35(1). 18–23.
- Juul, H. 2025. Anmeldelse af *Retskrivningsordbogen*, 5. udgave. *LexicoNordica* 32. 265–279. DOI: 10.7146/ln.v1i32.160912.
- Kristiansen, T. 2013. Dansk Sprognævn: Retskrivningsordbogen, 4. udgave. *NyS, Nydanske Sprogstudier* 44. 93–102. DOI: 10.7146/nys.v44i44.14464.
- Lex.dk*. u.å. <https://lex.dk/> (tilgået 3. januar 2026).
- Mikkelsen, K. 1894. *Dansk Sproglære. Med sproghistoriske Tilleg. Haandbog for Lærere og Viderekomne*. København: Lehmann & Stages Forlag.
- Mikkelsen, K. 1911. *Dansk ordføjningslære med sproghistoriske tilleg. Håndbog for viderekomne og lærere*. København: Lehmann & Stages Forlag.
- Nerius, D. 2000. Die dänische Orthographiereform von 1948. P. Ewald & B. Skibitzki (red.), *Beiträge zur deutschen Orthographie*, 15–22. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford & Wien: Peter Lang.
- Nguyen, M. & P.J. Henrichsen. 2024. The locum hyphen – a formal approach to the lexicalization of multiword expressions with rich internal semantics. K.Š. Despot, A.O. Anić & I. Brač (red.), *Lexicography and Semantics. Proceedings of the XXI EURALEX International Congress*, 113–121. Cavtat: Institut za hrvatski jezik.
- Nguyen, M. 2024. Kommatering i Skandinavien. *Dansknøter* 2. 50–51.
- Nguyen, M. 2026. Semikolon; en undersøgelse af facebookkommentarer og -opslag. M.H. Andersen, T.K. Christensen, J.N. Mortensen, P.J. Nielsen, M. Rathje & J. Schack (red.), *Grunddigt nysgerrig. En hyldest til Eva Skafte Jensens liv med sproget. Festskrift til Eva Skafte Jensen på 60-årsdagen 9. marts 2026*, 553–582.
- Nguyen, M. & P.J. Henrichsen. 2026. Binde- og skurkestreger. Om strengen som materiel vikar i danske konjunktionale fraser. *NyS, Nydanske Sprogstudier* 69. 7–35.
- Nguyen, M. & A.S. Hartling. 2022. *Som* som præposition? En reklassificering af *som* og heraf afledte konsekvenser for Dansk Sprognævns sproglige rådgivning og normering. *Ny forskning i grammatik* 30. 150–170. DOI: 10.7146/nfg.v1i30.137958

- Nguyen, M. & A.S. Hartling. Under udgivelse. Commas and copulas. Vergleichende Interpunktion – Comparative punctuation [foreløbig titel på antologi].
- Nielsen, P.J. 2019. Til genitivapostroffen's forsvar. *Danske Studier* 2019. 42–73.
- Nilsson, P. 2025. Små och stora förändringar i den senaste upplagan av *Retskrivningsordbogen*. Anmälan av *Retskrivningsordbogen*, 5. udg. *NyS, Nydanske Sprogstudier* 68. 91–106. DOI: 10.7146/nys.v1i68.161059.
- Rask, K. 2013. RO – Rettidig omhu? *NyS, Nydanske Sprogstudier* 44. 81–92. DOI: 10.7146/nys.v44i44.14463.
- Rathje, M. 2013. ”sku allgevel ha købt penis forlænger creme :-)”: afvigelser fra retskrivningsnormen i kommentarfeltet på ekstrabladet.dk. I.S. Hansen, T.T. Hougaard & P. Widell (red.), *14. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*, 333–354. Aarhus: Aarhus Universitet.
- Ravnholt, Ole. 2015. Slip kommaerne fri, det er forår. I.S. Hansen & T.H. Hougaard (red.). *15. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog (MUDS)*. Aarhus: Aarhus Universitet. 321–342.
- Sproget.dk*. u.å. Komma. <https://sproget.dk/typiske-problemer/komma/> (tilgået 18. december 2025).
- Syddansk Universitet. 2023. SDU og Sprognævnet vil lære danskerne at sætte komma. <https://www.sdu.dk/da/nyheder/sdu-og-sproгнаevnet-giver-stor-folkegave-vi-lærer-danskerne-at-sætte-komma> (tilgået 18. december 2025).
- Theilgaard, L. 2013. (u. titel). *Danske Studier* 2013. 197–202.
- Togebj, O. 1993. Fleksibelt funktionskomma. H.G. Jacobsen & M. Gradenwitz (red.), *Komma – hvornår og hvorfor? En debatbog om kommatering* (Dansk Sprognævns skrifter 20), 63–72. København: Dansk Sprognævn.
- Togebj, O. 2003. *Fungerer denne sætning? Funktionel dansk sproglære*. København: Gads Forlag.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet. u.å. <https://ufm.dk/ministeriet/organisation/om-ministeriet> (tilgået 18. december 2025).
- Vikør, L. 1988. *Språkplanlegging*. Oslo: Novus.

Ordbøger og regelværker

- Den Danske Ordbog*, u.å. <https://ordnet.dk/ddo> (tilgået 3. januar 2026).
- Retskrivningsordbogen*, 5.1 udg., 2025 [RO 5.1]: <https://ro.dsn.dk> (tilgået 20. december 2025).

- De norske regler for bl.a. retskrivning, u.å.: <https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/rettskriving-og-grammatikk/> (tilgået 20. december 2025).
- De svenske regler for bl.a. retskrivning: Karlsson, O. (red.). 2017. *Svenska skrivregler*. Stockholm: Liber.
- De tyske regler for retskrivning: Der Rat für deutsche Rechtschreibung. 2024. *Amtliches Regelwerk der deutschen Rechtschreibung* [= AR]. Mannheim: Der Rat für deutsche Rechtschreibung.